

KUBBEALTI

AKADEMİ MECMUASI

Sâmiha AYVERDİ

Nihad Sâmi BANARLI

Hayri BİLECİK

Âmil ÇELEBİOĞLU

İbrâhim KAFESOĞLU

S. Zeki ÖNSÖZ

Nermin Suner PEKİN

Ayhan SONGAR

Wouter SWETS (Mülâkat)

Fevziye A. TANSEL

YIL : **13**

EKİM - 1984

SAYI : **4**

AKADEMİ MECMUASI

Yıl: 13

Ekim 1984

Sayı: 4

Mecmûamızdaki yazılar, kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

KUBBEALTI AKADEMİ MECMÛASI, üç ayda bir çıkar, akademik mecmûadır.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı adına sahibi

İLHAN AYVERDİ

Yazı İşleri Müdürü:

Ayşe ÖZDEN

Fiyatı 250 TL., 1984 yılı abone bedeli 1000 TL. dır. Dış ülkeler için abone bedeline sadece posta ücreti ilâve edilir. (Abonele.in değışen adreslerini bildâirmeleri ricâ olunur). İlân ve reklâm, millî kültürümüze hizmet eâen müesseselerden alınır.

Adres: Yeniçeriler Caddesi, Nu. 43, Çarşıkapı - İstanbul
P.K. 107 Bayazıt. Tel. 522 95 17

BASILDIĞI YER: GÜR-AY MATBAASI — İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

O Eller	Sâmiha Ayverdi	5
Nihad Sâmi Banarlı'yı Anarken	* * *	9
Varamıyorum (Şiir)	N. Sâmi Banarlı	12
N. Sâmi Banarlı'ya Mektup	Nermin S. Pekin	13
Eski Tas Misâli	N. Sâmi Banarlı	15
Değerlerimiz ve Değer		
Hükümlerimiz	Hayri Bilecik	19
Gazel	Âmil Çelebioğlu	26
Yabancı Bir Mûsikîşinas		
Wouter Swets ile Mülâkat	Said Başer	27
Türk Mûsikîsinin		
Husûsiyetleri	Prof. Dr. Ayhan Songar	35
I. Millî Kültür		
Şûrâsı Hakkında	Prof. Dr. İbrâhim Kafesoğlu	43
Meryem Ana'nın Mezarı ve		
Vatanımızdaki Yabancı İsimler	S. Zeki Önsöz	52
Millî Edebiyatı İstikbalde		
Aramak Lazımdır	F. Abdullah Tansel	55
Târih ve Tasavvuf Sohbetleri	(Kitaplar)	68

YERİNDEN KALANLAR

1	YERİNDEN KALANLAR	1	YERİNDEN KALANLAR
2	YERİNDEN KALANLAR	2	YERİNDEN KALANLAR
3	YERİNDEN KALANLAR	3	YERİNDEN KALANLAR
4	YERİNDEN KALANLAR	4	YERİNDEN KALANLAR
5	YERİNDEN KALANLAR	5	YERİNDEN KALANLAR
6	YERİNDEN KALANLAR	6	YERİNDEN KALANLAR
7	YERİNDEN KALANLAR	7	YERİNDEN KALANLAR
8	YERİNDEN KALANLAR	8	YERİNDEN KALANLAR
9	YERİNDEN KALANLAR	9	YERİNDEN KALANLAR
10	YERİNDEN KALANLAR	10	YERİNDEN KALANLAR
11	YERİNDEN KALANLAR	11	YERİNDEN KALANLAR
12	YERİNDEN KALANLAR	12	YERİNDEN KALANLAR
13	YERİNDEN KALANLAR	13	YERİNDEN KALANLAR
14	YERİNDEN KALANLAR	14	YERİNDEN KALANLAR
15	YERİNDEN KALANLAR	15	YERİNDEN KALANLAR
16	YERİNDEN KALANLAR	16	YERİNDEN KALANLAR
17	YERİNDEN KALANLAR	17	YERİNDEN KALANLAR
18	YERİNDEN KALANLAR	18	YERİNDEN KALANLAR
19	YERİNDEN KALANLAR	19	YERİNDEN KALANLAR
20	YERİNDEN KALANLAR	20	YERİNDEN KALANLAR

Kubbealtı Akademi Mecmûası, 4.10.1976'da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan karar mûcibince 8.11.1976 târîhli Tebliğler Dergisinde, 660-10290 sayı ve 11664 genelge numarasıyla tavsiye edilmiştir.

O ELLER

Sâmiha AYVERDİ

Önümde, yedi dağın çiçeğinden derlenmiş gibi, seyrine doyulamayacak kadar güzel bir çevre var. Renkler ve nakışlar öylesine cesâret ve zevkle seçilip kaynaştırılmış ki, âdetâ bunların, insan elinden çıkmış değil de, kırlardan bayırlardan toplanıp kumaşın üstüne atılıvermiş yığın yığın demetler olduğu sanılacak.

Halbuki yanlış... o yeşiller, sarılar, penbeler, ne ot ne kök ne de çiçek... insan elinin bereketleri...

O eller... o kadın zevkinin, kadın zarâfet ve îcadcılığının kumanda ettiği eller... Onlar, buna benzer benzemez, daha neler yapmamış, hünerleri, incelikleri, aşka benzer, şevke benzer heyecanları ile ne akıl durduracak san'at eserleri ortaya koymamışlardır.

Bu işleme cennetleri, bu renk saltanatları, nakışlar, oyalar, bezler, bürümcükler, yalnız devirlerinin san'atını mı ortaya koymaktadırlar? Hem öyle hem belki de, asıl ortaya konan, ama ko-yarken belki haberi dahî olmadan, kendini eleveren kadın elleri...

Erkeğin erkek, kadının da kadın olduğunu hissettiği, biribirini tamamlayan her iki cinsin de vazîfe taksiminde yarışa çıkmayı düşünmedikleri o devirlerde, kadın, evinde idi ve mes'uttu. Bu hoşnud olarak kabullendiği hayâtının mahsulleri ise, yalnız nakışlar, dikişler, oyalar, tezgâhlar değil, bütün bir âilenin mes'ûliyeti idi.

Erkek işlerinden uzak duran kadın, âilenin direği, evinin ihtiyarını, gencini, çoluğunu çocuğunu evirip çeviren, yoluna koyan, ayarlayıcı ve nâzım unsurdu. Evlâdlarına ve etrâfına kahramanlıkları öğreten, yurduna kahramanlar hazırlayan, âdetâ, cismi var ismi yok bir sihirli mahluktur.

Erkeği ile yarışacak da ne olacaktı sanki? Böyle yersiz bir iddiâ ile ne diye canını üzsün, kafasını yorsundu? Tabiatlarında Allah, her ikisine de ayrı ayrı vazîfeler vermişti. Kocasının işlerine karışsa ve onunla omuz omuza çalışsa da, gene çocuklarını o doğuracak, gene kundaklarını o bağlayıp çözecek ve gül dudakları o emzirip kandıracaktı.

Ya sonrası, hele sonrası ne olacaktı?

Kundaktan çıkan, emekleyen, ayaklanan, nihâyet mektebe giden çocuğun, akşam eve dönüp de, ana yüzünün şefkati ile karşılaşmasından kârlı çıkan, belki çocuk kadar, hattâ daha da kârlı bulunan, cemiyet değil midir?

★ ★

Türk medeniyetinde kadının payına, onun iddiâsız eserleri şâhidlik etmektedir.

Artık müzelerin malı olmuş bu san'at âbidecikleri, baştan sona, onun zevkinin, zarâfetinin, olgunluğunun ve sabrının örnekleridir.

Ona işçi de dense, san'atkâr da dense yeridir. Zirâ işine yarar ham maddeyi arayıp bulan da o, işleyip yola getiren de odur.

Evinde ipeği o çıkarmış, dağlarda gezip, ipeklerini ipliklerini boyadığı kökleri, otları o bulmuş, bürümcükleri, ketenleri hep o dokumuş, atlaslara, canfeslere hep bu sararıp solmaz renklerle onun elleri can vermiştir.

Mektebe gitmeden, hoca görmeden sınıf geçmiş ve mekteplerin hocaların öğretemedikleri san'at şâheserlerini, daha bir küçücük kız iken, anasının gergefi, komşusunun kasmağı, nenesinin tezgâhı başında, onların ellerine bakarak öğrenmiş, her öğrendiğinin üstüne de, kendinden bir yeni çizgi, bir yeni çeşni katarak ve katıldığı bu san'at kervanına bereket getirerek, çağlar boyu yürümüş, yürüdükçe yürümüştür.

★ ★

Çocukluğumda, annemin alış-veriş ettiği, Samancıyan'lara âid, bir mefrûsatçı mağazası vardı. Dükkân, Rızâ Paşa Yokuşu'nun üst başında idi.

Alış-verişe gidildiği bir gün, gene kumaşlar seçilmiş, paketler yapılmış fakat dükkân sâhibinin anlatmakta olduğu hikâye bitmemişti.

Yaşlı adamın iddiâ ettiğine göre hâlen memlekette, zevkine ve bilgisine en güvenilir dekoratör, (...) usta idi.

Fakat o da, bu üstün seviyeye erişmiş olmasını, bir Türk kadınına borçlu bulunuyordu.

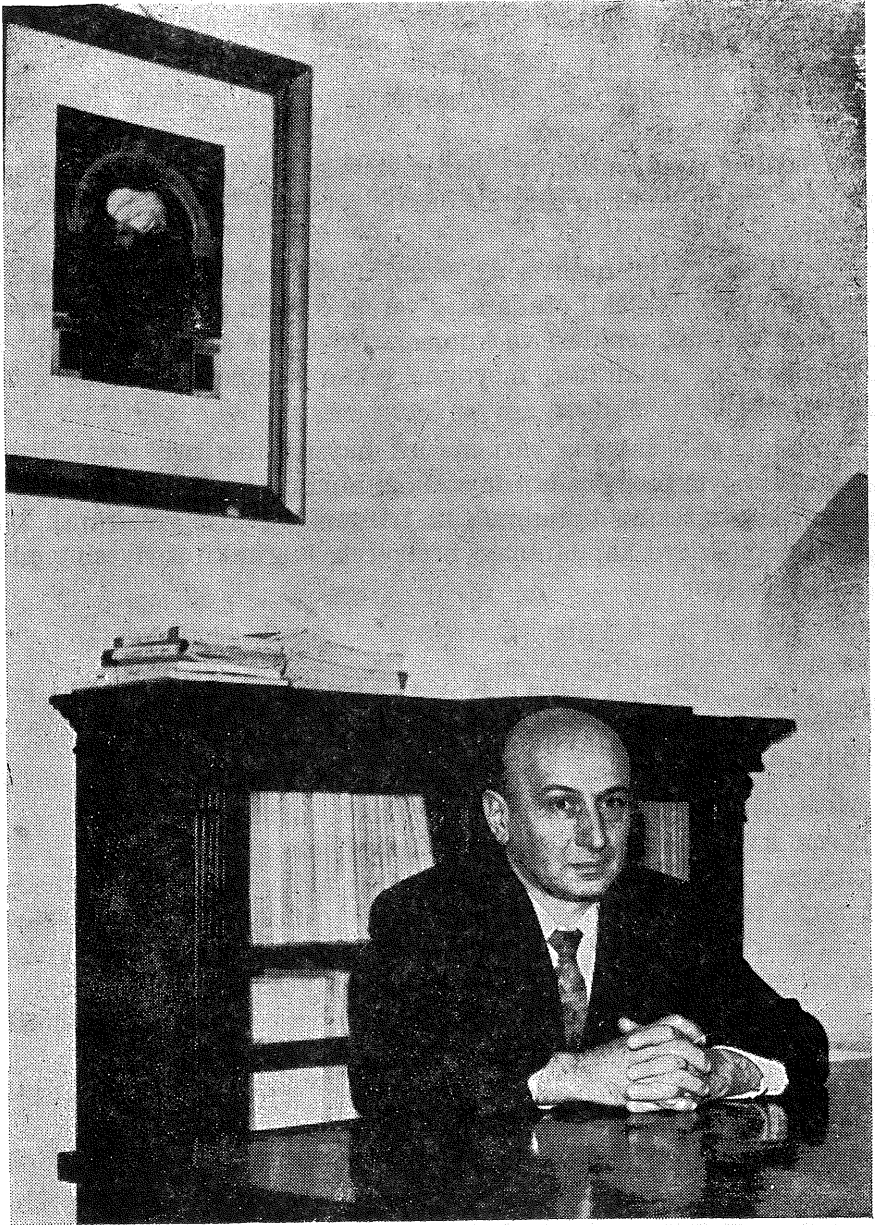
Şöyle ki, bir gün genç dekoratör, döşemek üzere bir konağa çağrılıyor. Önünde, top top ipekliler, kadifeler, kordonlar ve saçaklar bularak işe başlıyor.

Başlıyor ama, çok geçmeden ensesinde bir tokat patlıyor. Şaşkınlıkla başını kaldırıp bakınca da, ne görsün?.. Tokatı vuran, evin hanımı.

— Usta mısın, nesin sen? Evimi düzeltmeğe mi geldin, yoksa rezil etmeğe mi? Çekil oradan... diyerek, o yığın yığın malzemenin ortasına oturup, renkleri ve kumaşları öylesine âhenkleştiriyor ve düzenliyor ki, dekoratör, meydana çıkan kompozisyonu, bir şiiri dinler gibi seyre dalıyor.

Fakat, yarı şahsına yarı meslek haysiyetine inen tokatı hazmederek, böyle bir hocadan faydalanmamanın budalalık olacağına hemen karar vermiş bulunmalı ki, hanıma yalvarıp yakararak, bu şifâhî dershâneye kapılanmayı becererek, bugünkü seviyesine çıkmayı başarıyor.

O eller, o kadın elleri... Kumar kâğıdları tutmayan, içki kahkahlerine uzanmayan o elleri bir bulsak da öpüp başımıza koysak n'olur, ah n'olur?

1950-1951, 1952-1953, 1954-1955, 1956-1957, 1958-1959, 1960-1961, 1962-1963, 1964-1965, 1966-1967, 1968-1969, 1970-1971, 1972-1973, 1974-1975, 1976-1977, 1978-1979, 1980-1981, 1982-1983, 1984-1985, 1986-1987, 1988-1989, 1990-1991, 1992-1993, 1994-1995, 1996-1997, 1998-1999, 2000-2001, 2002-2003, 2004-2005, 2006-2007, 2008-2009, 2010-2011, 2012-2013, 2014-2015, 2016-2017, 2018-2019, 2020-2021, 2022-2023, 2024-2025, 2026-2027, 2028-2029, 2030-2031, 2032-2033, 2034-2035, 2036-2037, 2038-2039, 2040-2041, 2042-2043, 2044-2045, 2046-2047, 2048-2049, 2050-2051, 2052-2053, 2054-2055, 2056-2057, 2058-2059, 2060-2061, 2062-2063, 2064-2065, 2066-2067, 2068-2069, 2070-2071, 2072-2073, 2074-2075, 2076-2077, 2078-2079, 2080-2081, 2082-2083, 2084-2085, 2086-2087, 2088-2089, 2090-2091, 2092-2093, 2094-2095, 2096-2097, 2098-2099, 2100-2101, 2102-2103, 2104-2105, 2106-2107, 2108-2109, 2110-2111, 2112-2113, 2114-2115, 2116-2117, 2118-2119, 2120-2121, 2122-2123, 2124-2125, 2126-2127, 2128-2129, 2130-2131, 2132-2133, 2134-2135, 2136-2137, 2138-2139, 2140-2141, 2142-2143, 2144-2145, 2146-2147, 2148-2149, 2150-2151, 2152-2153, 2154-2155, 2156-2157, 2158-2159, 2160-2161, 2162-2163, 2164-2165, 2166-2167, 2168-2169, 2170-2171, 2172-2173, 2174-2175, 2176-2177, 2178-2179, 2180-2181, 2182-2183, 2184-2185, 2186-2187, 2188-2189, 2190-2191, 2192-2193, 2194-2195, 2196-2197, 2198-2199, 2200-2201, 2202-2203, 2204-2205, 2206-2207, 2208-2209, 2210-2211, 2212-2213, 2214-2215, 2216-2217, 2218-2219, 2220-2221, 2222-2223, 2224-2225, 2226-2227, 2228-2229, 2230-2231, 2232-2233, 2234-2235, 2236-2237, 2238-2239, 2240-2241, 2242-2243, 2244-2245, 2246-2247, 2248-2249, 2250-2251, 2252-2253, 2254-2255, 2256-2257, 2258-2259, 2260-2261, 2262-2263, 2264-2265, 2266-2267, 2268-2269, 2270-2271, 2272-2273, 2274-2275, 2276-2277, 2278-2279, 2280-2281, 2282-2283, 2284-2285, 2286-2287, 2288-2289, 2290-2291, 2292-2293, 2294-2295, 2296-2297, 2298-2299, 2300-2301, 2302-2303, 2304-2305, 2306-2307, 2308-2309, 2310-2311, 2312-2313, 2314-2315, 2316-2317, 2318-2319, 2320-2321, 2322-2323, 2324-2325, 2326-2327, 2328-2329, 2330-2331, 2332-2333, 2334-2335, 2336-2337, 2338-2339, 2340-2341, 2342-2343, 2344-2345, 2346-2347, 2348-2349, 2350-2351, 2352-2353, 2354-2355, 2356-2357, 2358-2359, 2360-2361, 2362-2363, 2364-2365, 2366-2367, 2368-2369, 2370-2371, 2372-2373, 2374-2375, 2376-2377, 2378-2379, 2380-2381, 2382-2383, 2384-2385, 2386-2387, 2388-2389, 2390-2391, 2392-2393, 2394-2395, 2396-2397, 2398-2399, 2400-2401, 2402-2403, 2404-2405, 2406-2407, 2408-2409, 2410-2411, 2412-2413, 2414-2415, 2416-2417, 2418-2419, 2420-2421, 2422-2423, 2424-2425, 2426-2427, 2428-2429, 2430-2431, 2432-2433, 2434-2435, 2436-2437, 2438-2439, 2440-2441, 2442-2443, 2444-2445, 2446-2447, 2448-2449, 2450-2451, 2452-2453, 2454-2455, 2456-2457, 2458-2459, 2460-2461, 2462-2463, 2464-2465, 2466-2467, 2468-2469, 2470-2471, 2472-2473, 2474-2475, 2476-2477, 2478-2479, 2480-2481, 2482-2483, 2484-2485, 2486-2487, 2488-2489, 2490-2491, 2492-2493, 2494-2495, 2496-2497, 2498-2499, 2500-2501, 2502-2503, 2504-2505, 2506-2507, 2508-2509, 2510-2511, 2512-2513, 2514-2515, 2516-2517, 2518-2519, 2520-2521, 2522-2523, 2524-2525, 2526-2527, 2528-2529, 2530-2531, 2532-2533, 2534-2535, 2536-2537, 2538-2539, 2540-2541, 2542-2543, 2544-2545, 2546-2547, 2548-2549, 2550-2551, 2552-2553, 2554-2555, 2556-2557, 2558-2559, 2560-2561, 2562-2563, 2564-2565, 2566-2567, 2568-2569, 2570-2571, 2572-2573, 2574-2575, 2576-2577, 2578-2579, 2580-2581, 2582-2583, 2584-2585, 2586-2587, 2588-2589, 2590-2591, 2592-2593, 2594-2595, 2596-2597, 2598-2599, 2600-2601, 2602-2603, 2604-2605, 2606-2607, 2608-2609, 2610-2611, 2612-2613, 2614-2615, 2616-2617, 2618-2619, 2620-2621, 2622-2623, 2624-2625, 2626-2627, 2628-2629, 2630-2631, 2632-2633, 2634-2635, 2636-2637, 2638-2639, 2640-2641, 2642-2643, 2644-2645, 2646-2647, 2648-2649, 2650-2651, 2652-2653, 2654-2655, 2656-2657, 2658-2659, 2660-2661, 2662-2663, 2664-2665, 2666-2667, 2668-2669, 2670-2671, 2672-2673, 2674-2675, 2676-2677, 2678-2679, 2680-2681, 2682-2683, 2684-2685, 2686-2687, 2688-2689, 2690-2691, 2692-2693, 26

NİHAD SÂMÎ BANARLI'YI ANARKEN

Nihad Sâmi Banarlı'nın hayâtı, edebî şahsiyeti ve eserleri hakkında ölüm yılının, (1974) Ekim sayısında Kubbealtı Akademi Mecmûasında, ve «Resimli Türk Edebiyatı» eserinin sonunda geniş bilgi verilmiştir. Bu itibarla bu sefer ancak hâtıralarından bahsedip, şiirlerinden ve yazılarından birer örnek vererek onu anmak emelindeyiz.

Nihad Sâmi Hoca kelimenin tam mânâsıyla HOCA idi. Memleket çocuklarını okuturken herbirini kendi öz evlâdı imiş gibi severdi; zâten onun hayâtında en köklü duygu SEVMEK'di. Milliyetçilik onun nazarında Türkün olan her şeyi sevmek ve korumak demekti. Türk'ün târihini, eserlerini, topraklarını, şehirlerini, câmi'lerini ve en çok da insanlarını ve bilhassa gençleri ve çocukları sevmek sûretiyle tecellî etmiştir.

Türk kültürünün vefâkâr hâdimi olan aziz hocamız gerçek mânâsıyla ve noksansız bir TÜRK MİLLİYETÇİSİ idi.

O Türk'e âit her şeyi seviyor, onları korumak ve geliştirmek için bütün gücü ile çalışıyor, gerekli mücâdeleyi çekinmeden ve yılmadan yapıyordu. Türk'ün târihine, diline, dînine, edebiyâtına, töresine ve bilhassa diline bütün kalbiyle sâhib çıkmıştı. Türklük ve Türkçe sevgisi gönlünde tükenmek bilmez bir hazine gibi idi. O millî şuur ve ruh sâhibi münevverlerin en başında yer almıştı. Vatanının târihine millî ve mânevî değerlerine bağlı bir hoca ve yazar olarak hayâtının sonuna kadar çalıştı.

Vefâtından sonra talebesinden **Rahmetli Fâruk Kadri Timurtaş**, onun üstün vasıflı bir edebiyatçı ve gerçek bir İSTANBUL EFENDİSİ olduğunu şu satırlarla ifâde etmiştir.

«Yalnız öğretmen olarak değil müellif olarak da üstün vasıflı bir edebiyatçı olan Nihad Sâmi Bey lise edebiyat kitaplarının en güzelini yazmıştır. «EDEBÎ BİLGİLER» ile başlayan «METİNLERLE TÜRK EDEBİYATI» serisiyle devam eden bu kitaplar sâhalarının en mükemmeli olmuşlardır. Bu gün de Nihad Bey'in eserlerinden daha iyi bir lise edebiyat kitabı yazılmamıştır. Bunların dışında Edebiyat Târihi yazmak husûsunda da haklı bir şöhret kazanmıştır¹.

Öğretmen, araştırmacı ve kitab müellifi vasıflarına Nihad Sâmi Banarlı'nın iyi bir yazar olduğunu da eklemek gerektir. Yıllarca günlük gazetelerde ve haftalık aylık dergilerde makâleler yazan Nihad Sâmi Bey uslûb sâhibi bir muharrirdi. Millî görüş sâhibi bir fikir adamı olan Banarlı millî kültür konularını ele alırdı. En çok üzerinde durduğu bahisler dilimizdi. Millî kültürümüzün ve dilimizin sarsıntıya düşürülmek istendiği çağımızda o güzel Türkçesiyle «YAŞAYAN TÜRKÇE»yi başarı ile müdâfaa etmiştir.

Gerçek İstanbul Efendisi idi.

Nihad Sâmi Banarlı Türk EFENDİLİĞİ'nin günümüzde en güzel örneklerinden biri idi. Nezâketi dürüstlüğü, vekarı, yumuşak tavırları ve değerliliği ile dâimâ etrâfındakilere iyi muâamele etmiş, kimseyi kıskanmamış, kabiliyetli gördüklerini her zaman teşvik etmiştir...»

Bir başka talebesi eski Edirne millet vekili ve Millî Eğitim Bakanı rahmetli İlhâmi Ertem de hâtıralarında onu şöyle tanıtmış:

«İnceliği, nezâketi, ciddiyeti, samîmiyeti ders takdîmindeki kabiliyeti, mevzûları işlemekteki bilgi ve ustalığı, bütün talebeleri kendine hayran bırakmakta idi... Hepimiz tenefüslerde yalnız onu konuşuyorduk... Hele TÜRK DESTANLARI'nı anlatmaya başladığı zaman sınıfta heyecan son hadine varırdı... Ders hiç bitmesin isterdik... Gönümüz Türk olmanın gurûru ile dolardı. Kısa sürede hepimiz Türklüğün büyüklüğü ve heyecânı ile titrer olmuştuk.. Bu millete lâayık

1 1948 de ilk baskısı yapılan Resimli Türk Edebiyatı Târihi kitabının ikinci ve çok genişletilmiş bir baskısı da ölümünden sonra bıraktığı müsveddelerle uyularak tamamlanmıştır.

olmanın kararlılığı ve azmi içindeydik.

İşte Nihad Sâmî böyle bir öğretmendi. Bir sene sonra İstanbul'a ta'yin olundu; fakat onu hiç unutmadım, başarılarını gurur duyarak ta' kibettim. Aşladığı millî heyecânı büyüterek yaşattım.»

Büyük yazar Sâmîha Ayverdi Hanımefendi de onu:

«Banarlı, hocanın ve hocalığın yüceden yüce şerefine lezzetine varmış ve kudsîyetine inanmış insandı. Bu yüzden de o, Türk târihini hazırlayan, cemiyete dünyâ görüşünü, insânî ve medenî yapısını veren fikir inşâcısı atabekler devrinden süzülüp gelerek geçmişi hâle bağlayan bir ATABEK idi.»

diye tanıtıyor.

Yahyâ Kemal de mektuplarında ona:

«Hâlis Türk oğlu azîz ve yüksek yaratılışlı muhibbim.» diye hitâb ederdi.

*
**

Gençliğinde küçük hikâyeler, şiirler, tiyatro eserleri, hattâ küçük bir roman denemesi de yazmış olan Banarlı hocanın asıl şahsiyeti hocası Köprülü'nün metodları ile giriştiği tetkik çalışmaları ile ortaya çıkmıştır. O, milletin ebedî olabilmesi için mâzisini tanımanın ehemmiyetini çok iyi kavramış, bunun için de milletin rûhunun, düşünce ve duygularının aynası olan edebî eserleri incelemek yolu ile büyük milletini tanıtmak istiyordu. Ömrü boyunca bu gâye için didindi, gençlere kendi milletini sevdirmek, onları batı taklidçiliğinden korumak, Türk'e Türk olmanın gurûrünü vermek için ciddî ve metodlu bir çalışma ile kitaplar, makâleler yazdı. Dersleri, konferansları, sohbetleriyle hayâtı boyunca hakikî Türk olmanın yolunu aydınlatmış, millî oluş yolunda vatan çocukları için tam bir kâfile başı olarak mücâdele etmiştir.

Bugün, memleketin her köşesinde onun meş'alesinden çerağını uyandırmış, münevver, muallim mürebbî, asker doktor, mühendis, avukat her meslekten ama aynı gâyede yürekleri çarpan binlerce vatandaş var.

On yıldır Nihad Sâmî'siz bir dünyadayız ama onun yeşerttiği tohumlar meyvelerini vermiştir.

وارا نیوم ۳ !

VARAMIYORUM

زده سته؟ چکیور بنی بو یوللر،
آردیمده برصیرا قاری داغدا وار.
بو یولده کیچر: یازلر، باهارلر،
بدیلده نخللر، ناری داغدا وار. ۱۰۱

بغی برکتده سته آل ایدر باکا،
برآند باتشله؛ گکل! ایدر باکا،
صوگی باغی سیل ایدر باکا،
گیت! ایدر، یولده یاری داغدا وار.

نظ، آه.. قاذیمار بنی بوسونا
اوصلر، قشام سته یوصوکه
قادر، یولده ادخلو سونه،
دیمه سته دوماق قاری داغدا وار؟

دم اولور؛ برصیلر باشده دورور،
مکی دوریم، یوره گم دورور،
بوسن ایلیم ایلیم زانی صولدورور،
گولر آلد صیرتور موری داغدا وار.

دم اولور، یولده یانا- برآقام،
سن دیره صولده قانا- برآقام
اثنی جه گکی آکا- برآقام،
ایچینه طوندوشه، قوری داغدا وار.

یوللر، بریومانی که صارا نیوم!
ایزنی، بوسه بره آرا نیوم،
نه یلیم؟ نه کاکا دارا نیوم!
یومسی توکه خزم زورلی داغدا وار!

ی. س.

۱۰۱ نخل، صحت بدیه قییمتانه،
صارا زانه یازانه دورور.

Nerdesin? çekiyor beni bu yollar,
Ardımda bir sıra karlı dağlar var.
Bu yolda geçiyor; yazlar, baharlar,
Bu yolda gazallı, nazlı dağlar var.

Ba'zı bir benzerin eleder bana,
Bir alâbakışla; gel eder bana,
Su gibi bağrını sel eder bana,
«Gitme.» der, yolunda yarlı dağlar var.

Fakat, ah! kandırmaz beni bu suna
Usanır koşarım senin pusuna
Katılır, yellerin uğultusuna
Demem. ki dumanlı karlı dağlar var.

Dem olur bir suyun başında durur,
Sesini duyarım, yüreğim vurur,
Bu ses ilkım ilkım dağı soldurur,
Gök ala sırtları morlu dağlar var.

Dem olur yolumda yanar bir akşam,
Ses veren sularda kanar bir akşam
Eşini ben gibi anar bir akşam,
İçinden tutuşmuş, korlu dağlar var.

Yollar bir yumak ki saramıyorum!
İzini boşyere aramıyorum.
Neyleyim? ben sana varamıyorum!
Yücesi tükenmez, zorlu dağlar var!

N. SÂMÎ BANARLI

NİHAD SÂMÎ BANARLI'YA MEKTUP

Nermin Suner PEKİN

Aziz Hocam,

Senden ayrılışın onuncu yılındayız. Bu yıllar içinde seni öyle içimiz yana yana aradık ki... Vatan çocuklarının, sana, senin fikirlerine, yorumlarına, telkinlerine en muhtaç olduğu bu buharanlı zamanlarda senden yetim kaldık.

Sana berâber çalıştığımız bir günün hâtırasından bahsetmek istiyorum. Hani bir gün, o, elinle yaptığın kütübhâne, gene gâlibâ Yahyâ Kemal'in yazıları üzerinde çalışıyorduk... Kapı çalındı; rahmetli Fâruk Nâfiz Bey geldi. Elinde oldukça büyük lâciverd bir evrak çantası vardı. Yarım saat kadar neş'eli ve nük-teli bir hava içinde konuşuldu, sonra elindeki çantayı masanın üzerine bıraktı ve sana: «Nihad Sâmi, sen Yahyâ Kemal'i yaptın, beni de yapacaksın» dedi ve basılmamış şiirlerini notlarını sana bıraktı¹... O, hazin bir tevekkülle merdivenlerden inerken uzun uzun arkasından baktın da: «— Evet, vaktimiz yeterse onu da biz yaparız da, beni kim yapacak...» dedin.

Kalbim derin bir acıyla sızladı... «Hocam! arkana kalırsam senin kadar beceremezsem de ben yapmağa çalışacağım.» diye söz verdim.

! ★
★ ★

Ebedî ayrılığa çıkışından onbeş gün evveldi, artık yazacak mecalin kalmamıştı. Edebiyat Târihi kitabının müsveddelerini toplamamı ricâ ettin. Toplayıp getirdim... Bunların Nâmık Kemal'e

1 Nihad Sâmi Hoca, Fâruk Nâfiz'in kendisine verdiği şiirlerin bir kısmını isimsiz kıt'alar başlığı altında gene Kubbealtı Akademi Mecmûasında neşretti. Elde kalan diğer şiirleri de bir zaman Vakıf tarafından neşredildi, kalan evrak, isteği üzerine kızı Yeliz Hanım'a teslim edildi.

kadar olan kısmı, senin o güzel eski Türkçe yazınla gâyet muntazam yazılmıştı. Fikret'e kadar olan kısmı müsvedde halinde idi; bana gösterdin, anlattın, tâlimat verdin.. Daha sonrası hakkında da notları nasıl değerlendireceğimi söyledin ve bana verdin... Vedia abla ile mahzun mahzun bakıştık... Ben; «İyi olacaksın hocam, gene berâber çalışacağız... Sen söylersin ben yazarım» diye seni teselliye uğraştım, fakat sen gene o ümitsiz bakışınla: «— Unutma Nermin söz verdin, sen tamamlayacaksın» dedin...

Bir hafta sonra da hastahâneye gittik... berâber hastahâneye geçirdiğimiz günler ve geceler.. artık çok konuşamıyordun... sesini ancak yanına sokularak işitebiliyordum..

Yanımızdaki yatakta bir hanım hasta vardı.. Yahyâ Kemal'in teyze kızı imiş... Bunu sana söylediğim zaman canlanır gibi oldun da: «— Sor bakalım, onda mektub falan yazılı her hangi bir kâğıt var mı imiş..» dedin...

Sonra elimi tuttun da çâresiz gözlerle yüzüme baktın: «— Sözü nü unutmayacaksın değil mi kardeşim» dedin... Vakit akşamdı, gözlerimi görmeyesin diye başımı öne eğdim... Bu, artık son vasiyetti... Ertesi günün akşamı, Mirac Kandilinin ışıkları yanarken, ben, seni Allah'ın rahmetine emânet ederek boş ellerle ve gözyaşlarıyla hastahânedan ayrıldım...

Sözümü unutmadım sevgili hocam, her türlü engele rağmen kitabını tamamladım... Makâlelerini toplayıp bibliografyasını hazırladım...

Kubbealtı Akademisi vakfının büyük fedâkarlıkları ve gayretiyle çok şükür makâlelerinin dördüncü kitabı tamamlandı... Bundan sonrakiler de inşallah gene Kubbealtı Neşriyâtı olarak, Yahyâ Kemal'in kitablari gibi, senin yazıların da bir Nihad Sâmi külliyyâtı teşkil edecek...

*
**

Senin meş'ale fikirlerin Türk gençlerine ebediyen yol gösterici olarak yaşayacak müsterih uyu.. Allâh'ın rahmeti üzerine olsun.

Kubbealtı Kültür Vakfı da bu büyük memleket hizmeti ve kadirbilirliği ile tebrike şayandır...

ESKİ TAS MİSÂLİ*

Nihad Sâmi BANARLI

Nice zamandan beri, yurduna, milletine ve millî haysiyetine düşkün, her Türkün ağzından, aynı harâretle, hep aynı iki hece dökülüyor: Kıb-rıs!. Kıbrıs'ı bir vatan parçası bilişin ifâdesi olan bu isim, boşuna söylenmiyor: Kıbrıs, gerçekten, Anadolu'nun koparılmaz bir parçasıdır. Onun târihini, coğrafyasını iyi bilen her Türk, hattâ her insan, bu adanın ne ölçüde Türk olduğunu kavramakta gecikemez.

Buna önce şu hakikat şâhiddir: Kıbrıs, târih boyunca Fenikelilerin olmuş; Lâtinlerin, Mısırlıların, Arapların, Venediklilerin olmuş; ve, Sultan İkinci Selim zamânından beri de Türklerin olmuştur. Bu ifâdenin kesin bir mânâsı da şudur: Kıbrıs, târih boyunca, bir an bile Yunanlıların olmamıştır.

Eğer milletimize bir zafer gibi gösterilen Lozan andlaşmasını imzâlayanlar, bu hakikati bilselerdi ve biraz sonra belirteceğimiz diğer hakikatlere de vâkıf olsalardı, bugün bizim bir Kıbrıs mes'elemiz olmazdı. Yâni, Sultan Abdülhamid'in, son asırlardaki müzmin ve inadcı Rus tehlikesine karşı bir emniyet tedbiri olarak İngilizlere kirâlâdığı bu ada, yine kirâda kalır ve eğer kendilerinde bir zerre medeniyet rûhu varsa, İngilizler Kıbrıs'ın ilhâkında ısrâr edemezlerdi.

Şimdi, hakikatlere geelim:

Harb târihi istatistikleri, bize açıkça haber verir ki milletin her vatan parçasını fethetmek için verdiği şehid sayısı, Kıbrıs fethinde, diğerleriyle ölçülemeyecek kadar yüksektir.

* Nihad Sâmi Banarlı, vefat ettiği gün çıkan «Eski Tas Misâli» başlıklı yazısında Kıbrıs'ı ele almaktadır. Kıbrıs mes'elesi ehemmiyetini aynen devam ettirmekte olduğundan aziz mütefekkirimizin bu yazısını hâtırasına hürmeten okuyucularımıza takdim ediyoruz.

Çünkü Türkler, Kıbrıs'ı Venediklilerden almışlardır. Biz, denizden asker çıkarmaya çalıştığımız; Venedikliler ise, karadan, daha rahat dövuştükleri için, pek tabii olarak, zâyiat sayısı bizim tarafımızda artmıştır.

Eski Türk savaşıları, en büyük ve kat'i neticeli meydan muhârebelerinde bile Türk ordusunun büyük zâyiat vermediğini gösterir. Bizim, savaşlarda şehid oluşlarımız, Çaldıran gibi, Mohaç gibi büyük zaferlerimizde bile sayıca birkaç bini geçmiyecek kadar sağlam ve bilgili çarpışmalarla olmuştur. Kıbrıs fethine ise 360 parça donanma ile yürüyen Türk ordu ve donanmasının, piyâde ve levend olarak bu adaya gömdüğü şehid sayısı, târih kaynaklarının hemen hemen ittifakla bildirdikleri gibi, 50.000'in üstündedir.

50.000 şehid!.. Bu rakam, Kıbrıs ölçüsünde bir adayı, toprağını her zerresiyle hâlis Türk vatanı yapmak için en kat'i bir sebeptir. Fazla olarak bu sebep, sebeplerin en haklısı, hattâ en mukaddesidir.

Yine bu yüzdendir ki 50.000 şehid kanıyla renklenen Kıbrıs adası, bugün, hâlâ, Türk milleti için, Kıbrıs büyüklüğünde ve bahâ biçilemiyecek kadar kıymetli bir yâkut değerindedir.

Dünyânın her yerinde, her mukaddes vatan, o vatanda ecelleriyle ölenlerden ziyâde, o toprakları vatan edinmek veyâ düşmanlardan korumak için, canlarını fedâ edenlerin aziz yurdu sayılır. Kıbrıs, işte böylesine başka sâhip kabul etmez bir yurd olabilmenin ön safında yer almış bir adadır.

Diğer taraftan, Kıbrıs halkı herhangi bir millî bütünlük içerisinde değildir. Kıbrıs'da evvelce adaya sâhip olmuş her milletten kalıntılar vardır. Sultan İkinci Selim, Ada fethedildikten sonra, bura halkına, büyük dedesi Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul fethinde yaptığı gibi, bir dil ve din hürriyeti vermiştir. Bundan istifâde eden Rum kilisesi, halkın rumcasını din yoluyla kuvvetlendirdiğinden, ada halkının mühim bir kısmı kendilerini rum sanıyorlar.

Gümüş tas misâline gelince:

Kıbrıs yücelerinde bir **Lapta**, bir de **Değirmenlik köyü** vardır. Buralar, Kıbrıs'ın pınarları, hattâ başpınarlarıyla tanınmış yerlerdir. Herkes çok iyi bilir ki bir yerde coşkun pınarlar kaynaması için, oraya su yollayan daha yüksek yaylâlar, dağlar olmak

gerekir. Bir düşünceye göre Kıbrıs pınarlarına su yollayan yaylalar, bu adada değildir.

Bir Türk kızı, **Değirmenlik Pınarı**’nda, eğilmiş, su içerken, suyun toprak içindeki tabii oluşundan bir **gümüş tas** fırlamış.

Düşünmüşler:

Bu tas, pınara nereden, hangi yüce dağlardan sızan ve pınarlaştıran sularla geldi?

Sonra öğrenmişler ki Anadolu’da, Toros sularında yıkanan bir Türk güzeli, elindeki gümüş tası bir toros akıntısına kaptırmış; tas, selin, toprak altında, deniz altında yürüyen bir koluyla koşup Kıbrıs’a gelmiş; Değirmenlik pınarında su içmek isteyen Türk kızına, «Al, suyunu benden iç!» dercesine, pırıl pırıl, onun eline ve dudaklarına değmiş; güzel Kıbrıs kızına Anayurddan armağan olmuş.

Kıbrıs’ın bu **Gümüş Tas** hikâyesi, şüphesiz bir efsâne çeşnisindedir. Yeryüzünde henüz bir Kıbrıs mes’elesi yokken söylenen bu hikâye, halk inanışında bu adanın içecek sularının bile ana-vatandan geldiğini gösterir. Anlaşılır ki Kıbrıs, toprağıyle, suyuyla ve herşeyiyle bir Türkiye parçasıdır.

**Nihad Sâmi Bey, yakın dostu Fgruk Nâfiz Bey ve hayat arkadaşı
Vedia Banarlı Hanımefendi ile.**

DEĞERLERİMİZ VE DEĞER HÜKÜMLERİMİZ

— Sabır timsâli bir gönül erinin,
ALÎ FIRTINA'nın aziz rûhuna... —

Hayri BİLECİK

SABIR

Son iki asırda, Garp teknolojisi karşısındaki aczimizi yenip haysiyet ve itibarımızı kurtarmak için, sayısız hamleler yaptık. Yapmalıydık da..

Ancak bu yolda, acele ve şuarsuzca attığımız her adımın, millî şahsiyetimize esas olan değerlerimizden pek çoğunu tahrîp ettiği de, artık inkâr kabul etmez bir gerçektir.

Sabır da bunlardan biri..

Arapçadaki telâffuzuyla **SABR**: «Bir kimseyi bir nesneden alıkoymak, darlık ânında zabt-ı nefis etmek, acı ve musibetler karşısında telâş ve ümitsizliğe kapılmamak, hâlimden şikâyet etmemek, muhârebede şecâat göstermek, kefil olmak ve kefil vermek¹» gibi mânâlara gelir.

Tefekkürümüzde ise, üstün ahlâkın gerektirdiği nefis terbiyesinin ilk şartı olarak kabul edilen bu değer, beşerle insan arasındaki mertebelere göre, farklı mânâlar kazanmış ve dâimâ imanla birlikte mütâlea edilmiştir.

Sabırla iman arasındaki bu münâsebet, en vecîz ifâdesini Hz.

1 «Sabır, bir kimseyi bir nesneden alıkomak mânâsındadır... Sabır, imsâk fi'd-dık mânâsına mevzu'dur... Eğer bir musibet vukûunda ceza' ve ıztırabdan habs-i nefis ederse ona, hemen sabır ıtlak olunur. Mukabiline ceza' denir. Ve eğer muhârebede olursa ona, şecâat ve mukabiline cübûn denir... Sabır ve Sabâre; kefil olmak... ve kefil vermek mânâsındadır.» MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ, Kamus Tercümesi, Sabır maddesi.

ALİ (K.V.) nin: «Vücûda göre baş ne ise, îmâna göre sabır da odur»² sözlerinde bulur.

Bizim kültürümüzde sabrın, belki de ilk derecesi: «Şer'in ve aklın iktizâ eylediği şey üzerine nefsi tutmak»³, bir başka deyişle, beşerî ve nefsânî ihtiraslara gem vurup insanlıktan uzaklaşmaktır ki, bu da iki merhalede gerçekleşir:

Birincisi, her türlü belâ ve musibete, def'i için meşrû olan herşeyi yaptıktan sonra, neticesi hayırdır, inancıyla tahammül etmektir.

Zirâ, nefsânî ihtiraslarının zebûnu olan beşer aklı, çoğu zaman hayırla, şerri birbirinden ayırdedemez. Cenâb-ı Hakk, «İhtimâl ki, hoşlanmadığınız şey, sizin iyiliğinizedir ve ihtimâl ki, sevdiğiniz bir şey de sizin kötülüğünüzedir. Siz bilmezsiniz, Allah bilir.»⁴ bu-yurarak, bu husûsu açıkça beyân eylemişler.

Bu mânâdaki sabrın ikinci merhalesi; Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmakta sebat göstermektir. Ancak hemen belirtelim ki, bizim inancımızda, başa gelen herşeye körü körüne katlanmanın adına sabır değil, zillet ve meskenet denir.

Sabırda bir üst derece, kulun hâinden şikâyet etmemesidir. Kur'ân-ı Kerimde: «Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, nefislerden, ürünlerden biraz eksiltmekle deneriz. Sabredenleri müjdele.»⁵ buyuruluyor. Yüce Peygamberimiz de «Asıl sabır (musibetin) ilk sadmesindedir.»⁶ meâlindeki hadis-i şerifleriyle, bu ilâhî müjdeye erişmenin en kısa yolunu gösteriyorlar.

Zirâ, hayır ve şerrin Allah'dan olduğuna inanan bir müslûmânın, üzerine düşeni yapmadan veyâ yaptıktan sonra, Yaradan'ı, kuluna şikâyet etmesi, en azından kulluk edebine aykırı bir davranış olur. Bu mevzûda mutasavvıfeden İbn-i Atâ: «Sabır, musibetler içinde iken, en güzel şekilde edebe riâyet etmektir.»⁷ diyor. Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri de, sabır nedir? suâline: «Yüzünü ekşitmeden acıyı yudum yudum içine sindirmendir.»⁸ cevâbını vererek, aynı mânâyı bir başka biçimde ifâde ediyordu.

2 Kuşeyrî Risâlesi, Haz: Süleyman Uludağ, Sah. 278.

3 Ahmet Hamdi Akseki, İslâm Dini, Sabır bahsi, Eski baskı, Sah., 369.

4 Bakara: 216

5 Bakara: 155.

6 Sahîh-i Buhârî Muhtasarı, Diyânet İş. Baş., 4. cilt, 635. Hadis-i Şerif.

7 Kuşeyrî Risâlesi, Haz: Süleyman Uludağ, Sah: 279.

8 Aynı eser, Sah., 278.

Sabrın en üst derecesi, ehlüllahdan Ebû Muhammed Cerîrî'nin târifiyle: «Kâlb sükûn içinde bulunduğu hâlde, nîmetle mihnet arasında fark görmemektir.»⁹.

Nefsin gerçek mânâda ıslah olup teslîmiyet, edep, şükür ve rızânın doruk noktasına ulaştığı bu seviyede, Cenâb-ı Hakk'ın, SABÛR (çok sabreden) isminin tecellisine de mazhar olan gerçek insanlar, nîmetle mihnet arasındaki farkın yok olduğu bir yüceliğe erişirler. Oyle ki, SABÛR olan ALLAH, varlık iddiâsından geçtikleri için, onlara KEFÎL olur. Böylece de sabrın «Kefil olmak» mânâsı gerçek değerini kazanır.

Kur'ân-ı Kerimde: «Allah, sabredenlerle berâberdir.»¹⁰, «İyi bilin ki, Allah'ın dostlarına (evliyâ) korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir.»¹¹ hitâb-ı ilâhîleriyle müjdelenenler, işte bu, kemâl ve cemâlin mücellâ aynaları hâline gelen bahtlılardır.

Şu bir hakikat ki sabır, hangi seviyede olursa olsun ilmin, hikmetin, ahlâkın kısaca, insan olmanın temel şartıdır.

Asırlarca efendisi olduğumuz Haç ehline, îlây-ı kelimetullah aşkına, saf ve temiz bir heyecân içinde, insanı insan yapan bütün değerlerimizi cömertçe sunduk.

Ne var ki hristiyan Batı, bizden alıp kendine mâlettiği her değeri, insanı bütünüyle tanımaktaki aczinden dolayı, ruh ve mânâsından tecrîd edip maddileştirerek tanınmaz bir hâle getirmiştir.

Zîrâ maddeye hâkim olmak, insanın bizzât kendine hâkim olmasından çok daha kolaydı.

Son iki asırdır bizi de, düştüğü batağa doğru hızla çeken Haçlı dünyâ, maddeye tasarrufun geçici gurur ve hazzı içinde hâlâ cihânın gözünü boyuyor olmasına rağmen, robotlaştığını artık iyice hisseder olmuştur.

Biz ise bugün dahî, madde plânında sağladığımız günübirlük muvaffakiyetlerle avunup vaziyetin vehâmetini görmezlikten gelmekte ve sabır gibi insânî değerlerimizle millî şahsiyetini sağlama alamadığımız gençlerimizi, süfliyet durağındaki Garb'ın kucağına hızla itmeye devâm etmekteyiz.

Bu hengâmede değerlerimize, en üst seviyede olmasa bile, sahip çıkarak yaşitlarına örnek olan gençlerimizin varlığı, belki de tek tesellimizdir.

9 Aynı eser, Sah., 280.

10 Bakara: 153.

11 Yûnus: 62.

İşte bu pırlanta gençlerimizden biri de, ALİ FIRTINA idi. Onu Sağmalcılar Lisesi'nde tanıdım. 1970-76 yılları arasında bilfiil hocası olduğum bu akıllı, zekî ve nüktedân genç, millî, dînî, ahlâkî bahislerdeki heyecânı ve karakteri ile, kısa zamanda gön-lüme taht kurmuştu.

Arkadaşları tarafından da çok sevilip sayılan Ali, insânî me-ziyetleri yanında, mükemmel bir sesin de sâhibiydi. Ancak o, he-nüz kurtulamadığı çocukluğunun umursamazlığıyla, zamânını fut-bol topu peşinde harcıyordu.

Bir gün ona, Kubbealtı Cemiyeti'ndeki mûsikî çalışmalarından bahsedip orada, sesini değerlendirebileceğini söyledim. Beni kır-madı ve Cemiyet'e kaydoldu.

Bu onun, belki de «Sabır» kelimesinde ifâdesini bulan üstün değerle, şuurlu olarak ilk tanışmasıydı. Zîrâ, hafta sonlarında bü-yük bir zevkle top koşturduğu futbol sâhaları yerine, dört duvar arasına kapanıp mûsikî dersleri almaya râzı olmuştu.

Gerçek bir irfan ocağı olan bu nezih yerde bulduğu dost çev-renin ve meşkine başladığı Türk Mûsikîsinin müsbet tesirleriyle Ali'nin, kısa zamanda iyiye, güzele doğru büyük merhaleler kat'et-tiğini müşâhede edebiliyordum. Bu arada liseden de mezun olup mimarlık tahsiline başlamıştı.

Ne ki, tek hamlede yere serilecek kadar kolay bir hasım olmayan nefis, Ali'de de vardı. Ve sesinin güzelliğini istismâr ede-rek onu, gazino şarkıcılığı denen yüzü yaldızlı bir süfliyete doğru hızla itiyordu.

Öyle ya, Ali'deki kâbiliyet kaç kişide vardı. Üstelik nekre mi-zâcî ve güzel fizik yapısı ile tam bu işin adamıydı. Çabucak yıldız-laşacak ve yaşıtlarının hayâl bile edemediklerine o, bir anda sâhip olacaktı.

Tuzak mükemmeldi. Ama bir ezel nasiplisi olan bu genç adam, dost bir çevrenin de yardımıyla, sabır kal'asına girip beşerî ihti-raslarının zebûnu olmaktan kurtulmasını bildi.

Bu çetin mücâdeleden sonra Ali, yolundaki büyük bir engeli aşmış olmanın huzûruyla, bir yandan mûsikî meşklerine devâm ederken diğer yandan, bu yüce millete hizmetin sağlam bir târih kültürü ile daha verimli olacağının idrâkî içinde, mimarlık tahsî-lini bırakıp İstanbul Üniversitesi, Edebiyât Fakültesi'nin Târih bö-lümüne kaydını yaptırdı.

Bu devrede, yavaş yavaş koptuğu eski çevresinin hakâret de-

recesine varan alay ve istihfaflarını, büyük bir sabırla sîneye çektiğinin de şahidi idim.

Bundan sonra Ali'yi çıplak gözle tâkip etmek imkânsızdı. Çünkü o, ezelden âşinâ olduğu gerçek DOST'u bulmuş, bulur bulmaz da eline, eteğine yapışıp, mürebbisinin gösterdiği ideâle can-baş koyarak yüceldikçe yücelmişti.

Bu ideâl, ilây-ı kelîmetullahtı. Bir başka deyişle, Hakk için halka hizmetti.

İstikâmetini tâyin etmiş insanların kararlılığı ve gönül rahatlığı içinde, vatanına milletine hizmet verebilmek için, gayret kemerini kuşanan Ali de, doymak bilmez bir iştihâ ile okuyor, soruyor, öğreniyor ve en güzeli, öğrendiklerini hâl etmeye çalışıyordu.

Mûsîki talebesi olarak kaydolduğu Kubbealtı Cemiyeti'nde, kısa bir süre sonra, hocalık yapacak seviyeye gelmiş ve târîh sâhasındaki çeşitli seminerlerinde, geniş kültürüyle dikkatleri üzerine çeker olmuştu.

Günümüzde yirmisini henüz aşmış bir gencin, bütün bunları gerçekleştirebilmesi için, beşerî istek ve arzûlarına boyun eğmemesi gerekiyordu ki, Ali'nin de yaptığı bu idi.

O, nefesine esir olmamakta gösterdiği sabrın mükâfâtını ziyâdesiyle görmüş ve kendisi kadar değerli bir genç hanımla evlenmek bahtiyârlığına ermişti.

Daha lise sıralarında gönül verdiği sınıf arkadaşına, bir süre sonra evlenme teklifi yaparken: «Ben Hak yoluna baş koymuş bir hizmet eriyim. Hâldaşım, gönüldaşım olursan ne âlâ.. Yoksa, sen yoluna ben yoluma..» diyecek ölçüde bir şuûrun sâhibi olan bu gence de ancak böyle bir zevce yaraşırdı.

Ali'nin îmânında kesrete yer yoktu. O, evliliği «Dört gözün bir bakması» diye târif ederken vahdeti ve vahdetteki saâdeti işâret ediyordu.

Birbirine kenetlenip yekvücût olan bu cemiyet fedâileri, madî mânevî pek çok sıkıntıya, aslâ şikâyet etmeden, göğüs gerip hepimize, gerçek sabırdan örnekler sundular.

Fakülteyi çok iyi bir derece ile bitiren Ali, üniversiteye intisap etmek için imkânlar araştırırken, gecesini gündüzüne katıp çalışan genç zevcesi de, birlikte oturdukları kalabalık âilenin en büyük desteği oluyordu.

Âilesinin geçimine yardımcı olamamanın üzüntüsü içinde, gülünç denecek aylıklarla çalışmaya mecbur olan Ali'nin, o günün

parasıyla, yüzbin liraya yakın maaş alacağı bir işi, **haram kokusu** var diye reddettiğini yakinen bilenlerdenim.

Yine şahidim ki o, bir lisenin tertib ettiği konserden aldığı üçbin lirayı, ihtiyacı olduğu hâlde, Kubbealtı'nı kasdederek: «Bana bu ocakta fisebilillâh verilen emeğin semeresini, para karşılığında satamam» deyip, kendisini yetiştiren Cemiyet'e hibe etmişti.

Ne ki bu pırlanta genç, uzun zamandır midesinden rahatsızdı. Şifâ ümidiyle gittiği hastahânedeki tedâvisi günümüzün mağrur tıbbınca imkânsız bir hastalığın pençesine düştüğünü öğrenen Ali'nin, takdir kaleminin yazdığına rızâ göstermekten başka çâresi yoktu. O da öyle yaptı, ve yaklaşık bir sene, doğum sancısından çok daha şiddetli ağrılar içerisinde kıvranıp gün-be-gün eridiği hâlde aslâ şikâyet etmedi.

Böylece, kendi vüs'atinde, gerçek sabırdan örnekler vererek kahramanlaşan Ali, artık «Çok şükür dediğim zaman hastalığım aklıma geliyor. Acebâ şükürümde riyâ mı var?» diyebilecek bir zirvede bulunuyordu.

Bir başka kahraman olan genç hanımı ise kocası, çocuğu ve işyeri arasında, kendini tüketircesine, mekik dokuyordu. Nasıl dayanıyordu bilmiyorum. Onu dâimâ kocasının başı ucunda güler-yüzü ile görürdük. Eminim ki, bir sandalye üzerinde sabahladığı gecelerin sayısını kendisi de bilmezdi.

Genç hasta bir an dahî Allah'dan ümit kesmemiş ve son âna kadar, kendisini ziyârete gelen yaşlı-genç herkese bir şeyler verebilmek gayreti içinde olmuştu.

O, bir defasında serum şişesinden ürken küçük ziyâretçisine, dayanılmaz ağrılar içinde mütebessim bir çehre ile, yanına çağırıp: «Bak canım korkma, bu, portakal suyu. Böyle içersen daha çabuk iyileşmişim» diyebiliyordu.

Bu müstesnâ genç, dünyânın bir imtihan yeri olduğunu bilenlerdendi. Son âna kadar yılmadı, küsmedi. Sabırla iyiyi, doğruyu, güzeli aradı ve neticede buldu da..

Zaman zaman, hastalığı sebebiyle, askere alınmadığına üzüldüğünü hissederdim. Allah ve dostları şahittir ki O, Hak yoluna baş koymuş gönül erlerinden bir er gibi yaşadı ve yirmialtı yaşında iken, başucunda okunan Yâsîn-i Şerif'in bahsettiği derûnî haz içinde kanatlanarak rûhunu, bütün sâfiyetiyle Yaradan'ına teslim edip nur durağına vâsıl oldu.

Son demlerinde vefâkâr zevcesine göznûru yavrusunu emânet ederken: «Şâmil'imizi iyi yetiştir. Vatanına milletine faydalı al-

sun» diye vasiyet eden bu gönül erinin sesine kulak verelim. Vere-
lim de, bir an önce gerçek insanların eline eteğine yapışıp, onla-
rın rehberliğinde millî mânevî değerlerimize sâhip çıkacak Ali'ler
yetiştirebilelim.

Gönüldaşım, Aliciğim rûhun şâd olsun.

GAZEL

Bir âşık-ı mihnetzedeyim yârımı sorma
Bî-sabr u karârım bana gülzârımı sorma

Kayb etmiş iken kendimi firkat denizinde
Nerden bileyim yârımı ağyârımı sorma

Feryâd ile sarf eylemişim ömr-i azîzi
Ey baht-ı siyehkâr nedir kârımı sorma

Bî-derd olan âdem gönül ahvâlini bilmez
Bir özge yanan dildeki bu nârımı sorma

Îzâh edemem hâlet-i HAYRÂN'ımı bir dem
Gelmez dile gönlümdeki esrârımı sorma

Âmil ÇELEBİOĞLU

YABANCI BİR MÜSİKİŞİNAS : WOUTER SWETS* İLE MÜLÂKAT

Said BAŞER

23 Temmuz (1984) Pazartesi günü Kubbealtı Kültür ve Sanat Vakfı vakıf merkezinde çalışmalarımızı sürdürürken, Hollanda'lı olduğunu söyleyerek vakfın neşriyatını bizden temin edip edemeyeceğini soran uzun boylu sarışın bir bey geldi. Türkçeyi rahat bir telâffuzla konuşuyordu. Altmış civârında görünen yaşı, simpatik yüz ifâdesi ve kalın camlı gözlükleri ile itimat telkin eden bir havası vardı. Adı Wouter Swets'miş.

Hollanda Radyosunda çalıştığını ve Türk mûsikîsi üzerinde 25 yıldan beri tetkikler yaptığını söyledi. Hollanda'da konserler vermek üzere 10 kişiden mürekkep bir Türk mûsikîsi icrâ heyetini (Hollanda Radyosu kanalıyla) dâvet ettirdiğini, orada konserler verdirdiğini söyleyen Wouter Swets, Hollanda Radyosunda Türk mûsikîsi hakkında 21 konferans ve tanıtıcı program yaptığını da zevk ve şevkle ifâde edince aramızda sıcak bir dostluk başladı. Kendisiyle bu mülâkata da mevzû teşkil eden derin bir sohbet daldık.

Wouter Swets, Ortaasya'dan bu yana Türk Siyâsî Târihini hayli iyi bildiği gibi, halihazırdaki Türk dünyasını fiilen dolaşmış ve ilmî çalışmalarını müşâhedeleriyle takviye etmişti.

*
**

* Wouter Swets 1930 senesinde Hollanda'nın Den Haag şehrinde doğmuş olup, 1948 de Leiden Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne, oradan Utrecht Üniversitesi mûsikî bölümüne geçmiştir. Etnomüzikoloji araştırmaları yapan Swets, Türk mûsikîsi üzerine verdiği konferansları bir kitap halinde neşretmiştir.

Hollanda Radyosu'nda programlar yapan yazar, hâlen Leiden ve Utrecht Üniversiteleri'nde Türk mûsikîsi dersleri vermektedir.

1954 yılında konservatuar mezûnu genç bir mûsikî erbâbı olarak çıktığı Yugoslavya seyâhatinde Sırp, Sloven, Makedon, Boşnak... v.b. grupların folklor dünyâlarını tanımak istemiş. Kuzey Yugoslavya'dan Güney'e doğru indikçe görmüş ki, halkın, an'aneleri ile birlikte, folklor ve mûsikîsi de zerâfet kazanmaktadır. Bilhassa, edindiği mûsikî kültürü sebebiyle, halk türkülerinde belirli bir inkişaf ve âhenk, samîmî bir ifâde kabiliyeti müşâhede etmiş.

Sonraları, Arnavutluk, Yunanistan ve Bulgaristan'da da aynı dikkatle tetkiklerini sürdüren Wouter Swets, Güney Yugoslavya halk mûsikisinde tesbit ettiği cana yakın nağmelerin, bu memleket türkülerinde de müşterek olduğunu görmüş. Yine, kısa bir etüd sonunda, bu güzelliklerin, Balkanlardaki Türk hâkimiyet asırlarının bergüzârı olduğunu anlamış. Tali olandan asla doğru hareket etmekten kendisini alamamış.

Gayrete gelen Wouter Swets'i tutmak mümkün değildir artık. Sonraki yıllarda Taşkent, Semerkant, Buhara ve diğer Doğu Türk illeri ile Moğol, Afgan, Hind, Arap mûsikîleri de dahil olmak üzere şark mûsikîlerinin tetkik ve mukâyesesine kendisini vakfeder. Bizzat o mıntakalara giderek mûsikîler arasındaki müşterek noktaların tesbitine başlar. Görür ki, bütün bunların içinde en yaygın ve mütekâmilî Türk mûsikîsidir. Mamafih mukâyeseli araştırma metodunu kullanmak, Türk mûsikî târihini öğrenmeyi de icâbettirdiğinden mûsikî târihimizi imkânları nisbetinde öğrenir. Ancak târih sâhasına girince bir noktada takılır kalır. Zîrâ edindiği târihî mâlûmâta göre, Türk mûsikîsinin nazariyâtını Farâbî yapmıştı ve o devirde Türk boylarının mûsikîleri arasında belirli bir birlik vardı. Ama o târihden bir müddet sonra Anadolu'da gelişen Türk mûsikîsi ile diğer Türk illerinin mûsikîleri arasında bâriz farklar ve muhtevâ değişimleri meydana gelmişti.

Halbuki, gezdiği yerlerden ve tetkiklerinden öğrendiğine göre; bütün Doğu Türk illeri (Kazan, Kırgız, Özbek, Türkmenistan...) mûsikîlerinde pek çok müşterek unsur vardı. Hattâ Macar mûsikîsini bile bu guruba dâhil etmek mümkündü. Peki Batı Türklüğünün, bilhassa Osmanlıların mûsikîsi niçin bu pentatonik mûsikî ile açık farklılıklar arzetmekte idi?

Wouter Swets bu suâli, Osmanlı mûsikîsine Bizans mûsikîsinin tesiri ile (?) izah etmek temâyülündedir.

Samimî bir Türk dostu imajı çizen Wouter Swets ile yaptığımız sohbetin devamını, bizim suallerimize verdiği cevapları aynen kaydederek sizlere naklediyoruz:

— Sayın Wouter Swets, erbâbınca, Türk mûsikîsi ile Batı mûsikîsi arasında yapılan kıyaslarda, bilhassa dikkati çeken bir nokta vardır: «Türk mûsikîsi, insan gönlünün mücerred ihtizazlarını terennüm eder; tabiattaki herhangi bir sesin taklidi değildir. Halbuki Batı mûsikîsi tabiattaki seslerin (rüzgâr, su, kuş...) taklidini yapmaktadır; bir 'Kuğu Gölü Balesi' bu teze canlı misâller getirir» diyorlar. Ayrıca aynı otoriteler Batı mûsikîsini «san'atdan, ses mühendisliğine geçmekle» itham ediyorlar. Her iki mûsikîyi de bilen ve seven bir mûsikîşinas olarak ne dersiniz?

W. Swets: — Batı ve Türk mûsikîlerini yüzde yüzlük bir kıyâsa tâbi tutmak mümkün değildir. Çünkü mahreç ve insanda hitâbettikleri hisler farklıdır. Batı mûsikîsi için ileri sürülen görüşler kısmen haklı olmakla berâber, bütün Batı mûsikîsine teşmil edilmemek icâb eder. Meselâ Bethoven ve Bach'da da mücerred «insan mûsikîsi» vardır. Ancak 16-17. Asırdan sonrakiler ve son devir Batı mûsikîsi için, yapılan tenkide iştirak ediyorum.

Türk mûsikîsi için söylenenlere gelince, hakîkattir diyeceğim. Ama bizde olduğu gibi, 19. Asrın ikinci yarısından sonra gelişen «Neo-klâsik» tavır dediğiniz hareketin eseri olan mûsikîyi orijinal bulmuyorum. Meselâ bir Sâdeddin Arel'in Türk mûsikîsine getirmek istediği şeyler, bana öyle geliyor ki, bizde tenkid ettiğiniz mûsikînin taklidinden ibârettir. Bir Dede, bir Itrî, Ebûbekir Ağa sizde de yok artık..

«Bu iki büyük mûsikî niçin seviye kaybediyor?» dersiniz, bunu kaynaklardan uzaklaşmakla îzah edebiliriz. Çünkü târihin şehâdetine göre, nasıl Türk mûsikîsinin kaynağı «tekke» ise, Batı mûsikîsinin kaynağı da «kilise»dir. Bu san'at asıl şahsiyetini o mânevî atmosferlerde bulmuştur. Zîrâ mûsikî, gönlün asıl heyecanlarının mahsûlüdür ve en asıl heyecan ise ilâhî heyecandır, ilâhî şevktir. Eğer mûsikînin o yüksek seviyesiyle yaşamasını arzû ediyorsak, bunun ancak yine o atmosferde mümkün olacağını bilmemiz lâzımdır.

— Sayın Swets, sizin isâbetle teşhis ettiğiniz gibi mûsikîmiz, tekkelerde işlenmiş; bir gâye olarak değil ama, bir terbiye ve zikir metodu çerçevesinde, bütün güzel san'atlarımızda olduğu gibi, Türk mûsikîsi de bu dergâhlarda bir nefis terbiyesi vâsıtası bilinmiştir. O istikâmette, gönül bağlarını çözücü ses sırları aran-

mış ve bu mûsikî doğmuştur. Ortaasya'dan getirilen ses ve söz dünyâımıza bu zemin ve istikâmette inkişâf imkânları bulunmuş, samîmiyeti bozulmadan zarâfet ve derinlik kazandırılmıştır.

Sayın Swets, bu noktada bir suâlim var: 15. Asra kadar kilise ilâhî söyleme alışkanlığı olmadığı halde, Türk dünyasındaki ilâhî söyleme geleneği kiliseye sirâyet etmiştir deniliyor ne dersiniz?

W. Swets: — Bu suâlin cevâbını verecek târihî malûmâta sâhip değilim. Ama biraz önceki suâlinizin cevâbı olacağını tahmin ettiğim bir husûsu söyleyeyim. Benden Türk ve Batı mûsikîlerini kıyaslamamı istemiştiniz. Kıyas değil ama bir tesbitimi söyleyeyim. İcrâ hâlinde iki koro alınız, birisi Batı, diğeri Türk mûsikîsi icrâ ediyor olsun. Şeflerine dikkat ediniz, göreceksiniz ki, Türk şef büyük bir sükûnet içerisinde korosunu idâre ederken; Batı mûsikîsi icrâ eden koronun şefi, âdetâ asabî nöbetler geçiriyor gibidir.

Sizin mûsikînizde çalanı da, idâre edeni ve dinleyeni de rahatlatan, sükûnet veren bir şey var.

— Peki sayın Swets, sizce böylesine köklü bir mûsikîsi ve tabiatıyla medeniyeti olan Türkleri ve san'atlarını Avrupa neden görmek ve kabul etmek istemez?

— Efendim, Avrupa 17. asra kadar Türklerin kurduğu medeniyeti anlayacak halde değildi. Zâten Türk - Batı münâsebetleri devamlı muhârebe ile geçmiş, Anadolu Selçuklularından beri bu iki dünyâ birbirinin hasmı haline gelmişti. Üstelik mütemâdiyen ilerleyen «Gâlip Türkler» Avrupasının korkulu rüyâsı idi. Gerçi II. Viyana kuşatmasından sonra tablo tersine döndü. Fakat, «Türk Korkusu» Avrupasının şuuraltına işlemiştir. Artık «Barbar Türkler!»den intikam almak sırası gelmişti. Çeşitli siyâsî ve askerî hareketler neticesinde Türkler Avrupa'dan uzaklaştırıldılar. Ama silinmez izlerini de bırakıp gittiler. Çekildikleri yerlerde bugün da hî, araştırma yapan insaf ehli ilim adamları bu Türk damgasını oralar ahâlisinin an'anelerinde, dillerinde, san'atlarında.. derhal teşhis edebilirler. Bu kültür mîrâsını ben bizzat müşâhede ettim.

Avrupa'nın bütün peşin hükümlerine rağmen bu, sıradan, kaba bir kültür mîrâsı değildir. Dünyânın târihte gördüğü en belli başlı medeniyetlerinden birisinin bakiyyeleridir.

Gelin görün ki, bugün bir Arap mûsikîsi üzerinde ciltlerle eser

yazan Avrupalı¹, bu iş için Mısır, Suriye, Irak gibi esâsen Türk Mûsikîsinin ancak ikinci, üçüncü dereceden bir devâmı sayılabilecek tamâmen Türk mûsikîsinden bozma bir mûsikîye sâhip olan memleketlere gider araştırır da, onun orijinaline yâni, Türk mûsikîsine râğbet etmez.

Bunun sebebi açıktır: Dünyâ çapında bir Türk kültürünün mevcûdiyetini gözlerden uzak tutmak... Sizin hakkınızı ancak kendi hırslarına mağlûb olmayan ilim adamları teslim etmektedir. Ve maalesef bunların sayıları pek azdır.

Ancak, söylemeden edemeyeceğim. Bu yaygın lâkaydînin hü-küm sürmesinde sizin suçunuz pek büyük. Siz, bu mûsikîyi yakın geçmişte bütün Osmanlı mirâsına revâ gördüğünüz muâmeleye tâbi tuttunuz. Eğer bu politikanız olmasaydı, bugün dünyâ sizi hakîkî çehrenizle tanıyabilirdi.

Bakınız, aynı hatâda halen ısrar edildiğini görüyorum. Biz, Hollanda Radyosu kanalıyla Türkiye'den bir Türk mûsikîsi icrâ heyeti çağırıp Amsterdam ve Den Haag'da iki konser verdirmiş-tik. 2. konseri müteâkip, başkonsolosunuz beni çağırarak «artık bu işten vazgeçmemi» tavsiye etti, bundan sonrasının kendileri tarafından devam ettirilebileceğini ifâde etti. Ama ne yazık ki devam ettirmediler. Eğer bize müdâhale etmeselerdi, biz 10-15 konser daha tertip ederek, halkımıza gâyet iyi bir organizasyonla takdim edecektik. Maalesef aynı konsolosluk yetkilileriniz bana daha bir çok güçlük çıkardılar. Meselâ ilmî çalışmalarım için gerekli dökümanları temin maksadıyla mürâcaat ettiğim vakit: «Türk halk mûsikîsiyle meşgûl olmamı» tavsiye ettiler. Ben sizin halk mûsikînizi de biliyorum. O da pek güzeldir. Fakat bir medenî terkip olan bu seviyeli san'at mûsikîsine karşı takınılan tavrı anlıyamıyorum.

Eğer kültür, bir milletin mânevî şahsiyeti ise, esefle söyleyeyim, siz intihar ediyorsunuz... Avrupa târihi ve siyâsî sebeplerle size düşmandır. Bence bu tabîî görülmelidir. Size düşen kendiniz olmaktır.

Bir medeniyet asırların mahsûlüdür. Milletler kendi millî bün-yelerine uygun bir terkîbi meydana getirmek için, asırlar süren

1 Meselâ Baron Radolphe d'Erlanger 1948 de Şark mûsikîsi üzerine 6 ciltlik bir eser neşretmişti. Mısır ve Suriye'de yaptığı çalışmaların mahsûlü olan eserinde Farâbî, Safiyuddin, Merâgî.. gibi Türk mûsikîsinin büyük isimlerini Arap mûsikîsine mal etme gayreti içinde görünür.

2188

SABÂ SAZ SEMÂINİ ^(*) Woutar Sweets
(1930 -)

HANE 1 10/8

1 2

TESLİM

1 2

HANE 2

Handwritten musical notation for a piece in 6/8 time, featuring a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The notation is divided into three systems, each containing two staves. The first system is labeled "HANE 3" and the second system is labeled "HANE 4". The third system is labeled "DEVİR ARNAVUT USULÜNDE". The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines, with some measures marked with "1" and "2" above them. The piece concludes with a double bar line and a final note.

* Wouter Swets'in, hayrânı olduğu mûsikimiz formlarına uyarak yaptığı bir bestesi. 4. hâne, Arnavutluk'dan edindiği Türk tesirleri malûmâtına binâen «Devr-i Arnavut Usûlü»nde bestelenmiştir.

emekler sarfederler. Vâsıl olunan terkip hukûkî bünyenin de kaynağı olur. O terkîbî tahrip etmek için ise, bir nesli, yanlış bir eğitim programına tâbi tutmak yeterli olabilir.

Siz, aslında korkulacak bir millet değilsiniz. Bilâkis cömert, fedâkâr, kendisine dokunulmadıkça mûnis bir kavimsiniz. Millî gurûrunuz ve teşkilatçılığınız, diğer milletlerin zararına değildir. Haysiyetli ve şerefli bir hayâta düşkünlüğünüzün ifâdeleridir.

Türk târihini hasbelkader öğrenebildiğim kadarıyla gördüğüm o büyük ve millet çapındaki dürüstlüğünüzü maalesef kaybetmekte olduğunuzu söylemeye mecbûrum. Artık târihteki o büyük milleti, bugünün Türkiye'sinde bulamıyorum. Bu, belki de birkaç nesli, yanlış bir «Avrupahılaşma» gayretiyle harcamanızdan ileri geliyor.

Sözlerimi bağlamadan, esefle ilâve edeyim ki, bugün iktisâdî ve siyâsî üstünlüğü elinde tutan Batı dünyâsı, diğer dünyâ milletlerinin orijinal kültürlerini mütemâdiyen aşındırmaktadır. Diğer milletler ise devletleri kanalıyla korunma tedbirleri alıyorlar. Meselâ, bugün bir Kongo'lu kendi millî kültürünü sâdece Batı'ya karşı müdâfaa etmekle mükelleftir. Ama siz, zaman zaman resmî hüviyet kazanan kendi içinizdeki kozmopolitlere karşı da nefsi müdâfaaya geçmişsiniz... Pek yazık...

TÜRK MÜSİKİSİNİN HUSÛSİYETLERİ

Prof. Dr. Ayhan SONGAR

İnsan, duygu ve düşüncelerini sesli ve yazılı bir takım mücerred sembollerle hemcinslerine anlatabilme, yâni «tecrîd» (abstraction) kabiliyetine sâhip olması ile diğer yaratıklardan ayrılmaktadır. Bu tecrid kabiliyeti onu şuur sâhibi yapmış, kendi varlığından, diğer varlıkların varlığından ve nihâyet var olması muhtemel bulunan varlıkların varlığından haberdar hâle getirmiş; nesiller arasındaki anlaşmayı, bilgi ve kültür intikâlini mümkün kılmıştır. Hayvanlar hüner ve kabiliyetlerini genetik hâfıza ile tevârüs ederken, insanoğlu sembolik ifâde seviyesine ulaştığı için öğrenme ve öğretme imkânına da sâhip olmuştur. Duygu ve heyecanla beslenen bilgi ve mantıkî düşünce onun kültürünü ve medeniyetini meydana getirir. Bu bakımdan «kültür» bir milletin, bir kavmin «kollektif alt şuuru», «medeniyet» ise onun üstüne inşâ edilmiş olan «şuurlu davranışı»dır diyebiliriz. Görülüyor ki, kültür'ün daha milli ve mahallî karakterde olmasına karşılık, medeniyet daha geniş bir sâhayı kaplamakta, insanlığın ortak ve müşterek malı olma vasfını kazanmaktadır.

Kültür unsurlarının başında sesli ve sözlü ifâde vâsıtaları olan mûsikî ve konuşma gelir. İkisi de tabiat seslerini taklidden ibâret müşahhas ifâdeden hareket ederek insanoğlunun târih içindeki gelişmesi ve mücerred düşünce kabiliyetinin yükselmesine paralel bir gidişle tamâmen mücerred semboller hâlini almıştır.

Nasıl muhtelif milletlerin, muhtelif kavimlerin farklı dilleri varsa, aynı şekilde farklı mûsikî sistemleri de vardır. Bu bakımdan, san'at ve zevk «evrensel», cihanşümûl, âlemşümûl olabilir ama bütün insanlığa has bir «evrensel mûsikî»nin mevcûdiyetini iddiâ etmek imkânsızdır.

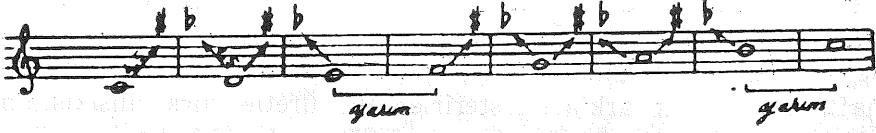
Mûsikî dili, konuşma dili gibi, tabiat seslerini taklid ile başlamıştır diyebiliriz. Gerek Batı'da ve gerek Asya'da, tabiat seslerini taklide en mûsâit mûsikî sistemi olarak «beş sesli» (pentatonik) mûsikînin mevcûdiyetini görüyoruz. Bir oktavlık aralığı beş parçaya bölerek meydana gelen seslerin kullanıldığı pentatonik mûsikî, böylece, insanlığın ilk devrindenberi dikkati çeken su şırıltısı, gök gürültüsü, fırtına gibi tabîî sesleri taklidle başlayıp savaşa giden askeri şevke getiren veyâ dînî törenlerde trans'ı sağlayan nağmelere kadar uzanan mûsikî türü olarak dünyânın hemen her coğrafi bölgesinde ortaya çıkmıştır. Bâzı araştırmacılar pentatonik mûsikînin binlerce yıllık Asya mûsikîsinin temel sistemi olmasından hareketle, bu müzik türünün Orta Asya'da doğup Büyük Göç ile dünyânın diğer bölgelerine taşındığını iddiâ etmektedirler.

Her ifâde sistemi gibi mûsikî'nin de bir «alfabe»si vardır. Bu alfabe seslerden, notalardan oluşur. Bir mesajın bilgi gücü, informatif değeri, o mesajı teşkil eden elemanların sayısı ile belirlenir. Bir lisan ne kadar çok kelime ihtivâ ediyorsa o kadar birbirinden ayrı mefhûma karşılık bulacak, birbirinden o kadar farklı duygu, düşünce ve hâdiseyi başkalarına nakletme imkânına kavuşacaktır. Mûsikî hislerimizi nakleden bir sesli mesaj olduğuna göre, onun da bir alfabeye ihtiyâcı vardır ve alfabesinin zenginliği nisbetinde fazla duyguyu ifâde gücüne erişir. Nasıl ki sâdece tabiat seslerini taklidden ibâret az kelimeli diller bugünün insanının ihtiyaç duyduğu mücerret mefhumları ifâde edemiyorsa, beş sesli mûsikî de zamanla alfabesini geliştirmek çârelerine başvurmuştur.

Avrupa mûsikîsinde 8 ana ses bir oktav'ı teşkil eder. 18 inci yüzyılın başlarında **Werkmeister**'in teklîfi ve **Johann Sebastian Bach**'ın da kabûlü ile bu sekiz seslik oktav dizisi on iki eşit parçaya bölünmüş ve böylece «**Tamperemanlı Sistem**» meydana getirilmiştir. Eşit tampereman sisteminde bir oktav aralığı, tabîî aralık olan 53 koma yerine 54 komaya çıkarılmakta, 9 komalık aralıklar da tam ortadan bölünerek diyez ve bemol şeklindeki yarım sesler elde edilmektedir. Netîce olarak Do'dan Do'ya kadar sekiz tam ses ve 5 yarım sesle batı mûsikîsinin alfabesi teşekkül eder.

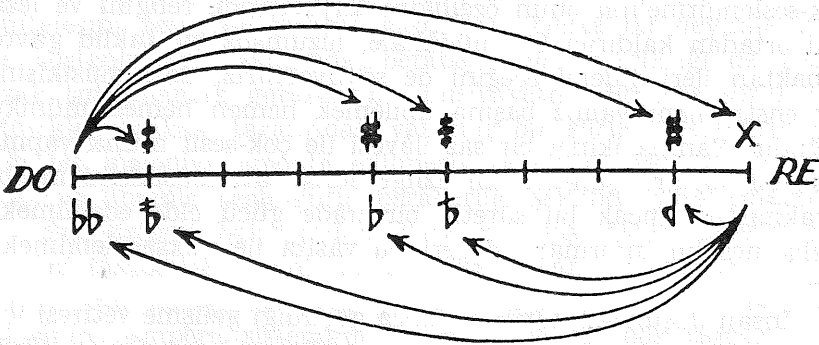
Bu alfabenin, görüldüğü gibi, pentatonik, beş sesli alfabaden pek farkı yoktur. Batı mûsikîsinde, ötedenberi mevcut işâret eksikliği **Werkmeister** ve **Bach**'dan sonra insan gırtlığının tabîî karakterine de aykırı düşen bir mekanik ve matematik düzen için-

de ifâde kudretini arttırabilmek için çok-seslilikten başka çâre

bulamamıştır. Böylece, bir enstrümanla icrâ edilen bir melodiyi destekliyen ve ona refâkat eden başka enstrümanların mevcûdiyetiyle, nihâyet orkestrasyon ile ifâde gücünü arttırma yolları aranmıştır. «Tonal müzik» dediğimiz çok sesli batı mûsikisinde bu çok-seslendirme böyle bir zarûretin ifâdesi ve tezâhürüdür.

Modal (veya makâmî) müzik dediğimiz sistem üzerine kurulmuş olan Türk mûsikisinde mes'ele başka yoldan halledilmiştir. Türk mûsikisinde sekizli oktav, eşit olmayan yirmidört parçaya bölünmektedir. Böylece ana diziye eklenen küçük aralıklarla elde edilen yeni sesler alfabenin zenginliğini sağlamıştır.

Batı mûsikisinin 9 komalık aralığı 4.5 komalık iki bölüme ayıran « tampere » sistemine karşılık Türk mûsikisinde iki sesin arası pestten tize doğru 1,4,5,8 ve 9 uncu komalarda birer diyez, tizden peste doğru da 1,4,5,8 ve 9 uncu komalarda birer bemol sâhiptir. 1 komalık aralığa «koma», 4 komalık aralığa «bakiye», 5 komalık aralığa «küçük mücenneb», 8 komalık aralığa «büyük mücenneb» ve 9 komalık aralığa da «tanîni» adı verilir. «Tanîni» iki tam ses arasını gösterir. Şunu da ayrıca belirtmek gerekir ki, batı mûsikisindeki ana seslerin arasında 9 koma'yı iki 4.5 koma'lık parçaya bölmek sûretiyle elde edilen yarım sesler birer «ârıza»dır; si-bemol, fa-diyez, mi-bemol gibi... Buna karşılık, Türk mûsikisinde birbirine eşit olmayan yirmidört aralık üzerine yerleşmiş seslerin hepsi müstakil birer «perde» dir ve ayrı ayrı isimleri kendilerine

has renkleri ve özellikleri, bunlara dayandırılan gam'ları, dizileri, makamları vardır. Kaldı ki, Türk mûsikisinde «perde» adı verilen bu sesler, içinde bulundukları makâma, gamın «inici» veyâ «çıkıcı» oluşuna ve hattâ çeşitli icrâ özelliklerine göre de hafif ton ve renk farkları gösterirler. Bu sûretle Türk mûsikisinin alfabesi, tatbikatta 24 ün de çok üstüne çıkmaktadır.

Batı mûsikisinde seslerin, işâretlerin azlığı yüzünden sâdece majör ve minör tonlar elde edilebilirken Türk mûsikisindeki işâret zenginliği 500 den fazla makâmın teşkiline imkân vermiştir.

Batı mûsikisinde ve Türk mûsikisinde «ölçü» ve «ritm», «usûl» de büyük farklar gösterir. Batı'nın 2/4 lük, 3/4 lük, 4/4 lük usûllerine karşılık bizim mûsikimizde 2 zamanlıdan 120 zamanlıya kadar usûller mevcuttur. «Aksak usûl» ise batıda mevcut olmayan bambaşka bir özellik arzeder.

İşte Türk mûsikisi, bu husûsiyeti, işâret çokluğu ve ritm zenginliği sebebiyle, çok-seslendirme zarûretini duymamıştır. Hattâ çok-seslendirme'nin onun özelliğini kaybettirici, rengini ve lezzetini ortadan kaldırıcı bir müdâhale, lüzumsuz bir taklid gayreti olmaktan ileri gidemiyeceğini de söyleyebiliriz. Batı mûsikisinde bir enstrümanı yalnız başına dinlemek hemen hemen mümkün değildir. Yanına ikinci bir saz ilâvesi ile çok-sesli müzik yapmak zarûreti vardır. İşâretlerinin azlığı buna batı mûsikisini mecbur bırakmıştır. Ancak bu sûretle bir ifâde gücü elde edebilmekte, sözlü mesajın informatif değeri bu vâsita ile yükseltilebilmektedir.

İnsan düşüncesi, târîh boyunca geçirdiği gelişme vetîresi içinde müşahhas (concret) düşünceden mücerred (abstrait) düşünceye doğru bir yükselme göstermiş, diller mücerred mefhumlarla zenginleşirken yazı da resimden stilize şekillere, oradan ideogram'a ve nihâyet bugünkü mücerret alfabeye doğru bir inkişâfa mazhar olmuştur. Diğer bir ifâde tarzı olan mûsikî'de de aynı skalayı tâkip mümkündür. Daha önce de belirttiğimiz gibi, beş sesli (pentatonik) mûsikî ile tabiatla mevcut sesleri, su şırıltısını, gök gürültüsünü, kuş cıvıltısını belki de sâdık bir şekilde tekrarlamak kâbil olabilmektedir ve bu mûsikî ile daha müşahhas, concret bir ifâde mümkün olabilmektedir. Ama insan hançeresinden çıkan sesler tabiatdaki gürültüler değildir ve o seslerle dil meydana getirilmiş, konuşma kâbil olmuş, mücerret mefhumlar ifâde imkânını bulmuştur. İnsan sesine refâkat eden, sonunda ondan da sıyrılıp tamâmen mücerred saz mûsikisi hâline gelen

mûsikînin işâretlerinin artması zarûreti ortaya bu gelişme ve-tîresi içinde çıkmıştır. Böylece mûsikî tabiat seslerinden arındırılmış, hiçbirşeyin taklidi olmayan saf mûsikî meydâna gelmiştir. Batı mûsikîsi bu tecrid seviyesine çok-seslilikle, Türk mûsikîsi ise tek-sesli skalada kullanılan işâretlerini arttırmakla erişmiştir. İşte «tonal» ve «modal» mûsikî arasındaki fark buradan gelmektedir. İkisi de kendi düzenleri içinde zirveye ulaşmışlardır. Ne **Dede Efendi'nin Bach'ı**, ne de **Bach'ın Dede Efendi'yi** taklide veyâ ona özenmeye ihtiyâcı yoktur.

Mûsikîmizdeki saz eserleri mücerred mûsikînin şâheserleri olarak elimizde durmaktadır. Sözlü Türk Mûsikîsi, şarkı ve beste formları da, güfteleri ile bestelerinin kaynaşması bakımından ayrı bir özellik taşımaktadır. Türk dili kendi içinde bir mûsikîye sâhiptir. Uzun heceleri, ince sesleri ve vurguları ile Türkçe, hiç anlamayanın bile zevkle dinleyeceği bir mûsikî meydâna getirmektedir. Bunun yanında, klâsik Türk mûsikîsi bestekârlarının hemen hepsinin aynı zamanda şâir oldukları, kendi eserlerinin güftelerini beste ile birlikte yaptıkları, başka bir deyimle, güfte ile bestenin aynı zamanda, berâberce ortaya çıktığı da gözden uzak tutulmamak gereken bir husûsiyettir. Böylece sözlü Türk Mûsikîsi, başkası tarafından yazılmış bir şiirin, bestekârın yaptığı bir melodiye «monte edilmesi» tarzında değil, bir «içe doğuş» ve ilhamla beste-güfte berâberliği şeklinde yaratılmaktadır.

Ses sistemi bakımından Türk mûsikîsi insan sesinin tabii seyrini tâkibettiği içindir ki, muhâtabı olan dinleyicide birtakım duyguların kolaylıkla uyanmasına sebep olabilmekte, batı mûsikîsinin tampere sisteminin insan tabiatına çok zaman aykırı düşen zorlayıcı kalıplarından kurtulmaktadır. Gene Türk mûsikîsinin diğer bir vasfı da «agressif» (mütecâviz) olmaması, yumuşak ve insanı tahriş etmeyen bir müzik şekli vasfını taşımasıdır.

Bütün bu özellikleri bakımından Türk mûsikîsi, asırlar boyu bir «rûhî tedâvi vâsıtası» olarak da kullanılagelmiştir. Daha doğrusu, mûsikî ile tedâvinin sâdece Türk mûsikîsi ile mümkün olabildiğini, târihte buna dâir tatbîkâtın yalnızca bizde rastlandığını söylemek hiç de haksızlık olmaz. Bütün kültür müesseselerimizdeki zenginliğimiz gibi ruh tabâbeti, psikiyatri bakımından da şerefli bir târihe sâhip bulunmaktayız. İstanbul'un fet-hinden sonra, Hicrî 875 senesinde **Fâtih Sultan Mehmed** tarafından yaptırılan **Bimarhâne-i Ebulfeth Sultan Mehmed Han** ün-

vanlı hastahâneyi **Evliyâ Çelebi** anlatırken, burada barındırılan ruh hastalarının ceviz ağacından yapılmış yataklarda yattıklarını, ipek gömlekler giydiklerini, sülün ve bıldırcın eti ile beslendiklerini, mûsikî ile tedâvi için özel mûsikî takımları bulunduğunu kaydeder. Bu müesseseyi 1842 yılında **Moreau de Tours** ziyâret etmiş, modern psikiyatrinin babalarından sayılan **Esquirol** ise burayı akıl hastahâneleri için ancak bir mefkûre, bir ideal olarak tasavvur edebileceğini yazmıştır.

Türk mûsikîsi, Türk ırkının 2500 yıl içinde yayıldığı geniş sâhaya dağılmış ve birçok kavimleri tesiri altına almıştır. Komşu ülkelerde Türk mûsikîsinin derin tesirleri bugün dahî bütün gücü ile kendini göstermektedir. Halen Türklerin yaşadığı bölgeler Kuzey Buz Denizi kıyılarından, Yakutistan'dan Tuna sâhillerine, Dobruca ve Deliorman'a, Himalayalardan ve Güney Türkistan'dan Volga boylarına, İdil-Urallar'a kadar uzamaktadır. Mûsikîmiz de Orta Asya'dan Türklerin yayılış istikâmetini tâkib ederek gelmiştir. Türk mûsikîsi böylece, asırların getirdiği bir kültür hamûlesini taşımaktadır. Klâsik Türk Mûsikîsi **Fârâbî**'den, **Abdülkâdir Merâgî**'den günümüze kadar, 600 senelik bir zaman dilimine yayılmış zengin bir bestekâr dizisi ile intikâl eden ve 24 sesli sistemle 500 ü aşkın makam üzerine taht kurmuş bir hazinedir. **Merâgî**'nin altı asır önce bestelediği eserler günümüzde genç san'atkârlar tarafından ustalıkla icrâ edilebilmekte ve büyük kütlelerce zevkle dinlenmektedir.

Türk mûsikîsinin her sesi başlıbaşına bir «perde» olduğu için ilk mûsikî yazılarımız, notalarımız bu perdelerin birer harfle gösterilmesi sûretiyle elde edilmiştir. 13. yüzyılda **Ürmîyeli Safiüddin**, **Kutbuddin Şîrâzî**, 14. yüzyılda **Abdülkâdir Merâgî**, 17. yüzyılda **Kutb-i Nâyî Şeyh Osman Dede** ve **Şeyh Abdülbâkî Nâsır Dede** gibi mûsikî san'at ve ilminin üstâdları bu şekilde yazılı sistemler kullanmışlardır. **Abdülkâdir Merâgî**'nin **Kenzü'l Elhan** adlı ve maalesef bugün elde hiçbir nüshası bulunmayan eseri böyle bir nota mecmûası imiş. **Abdülbâkî Nâsır Dede**, **III. Sultan Selim Han**'ın emriyle ebced notasını geliştirmişti. **III. Selim**, makamlar tertîbeden bir mûsikî âlimi ve virtüöz neyzen idi, bestekârdı. Onun, gene kendi tertîbettği **Sûzidilârâ** makamından bestelediği bir âyin-i şerif'i **Abdülbâkî Nâsır Dede** ebced notası ile kaleme alarak **Pâdişâha** takdîm etmiştir. 17. Yüzyılda ebced notası geliştiren üstâdlardan biri de **Kantemiroğlu**'dur. 18. yüzyılda **Hamparsum Limonciyan** tarafından icâdedilen **Hamparsum**

notası ile yazılmış birçok eser günümüze kadar gelme imkânına bu nota ile kavuşmuştur.

Bugün kullanılan nota sistemi önceleri sâdece Batı'nın ârıza işaretleri, diyez ve bemollerle yazılır ve böylece bizim seslerimizin hepsini ifâdeye yeterli olmazken **Rauf Yektâ Bey**'in, daha sonra da **Sâdettin Arel** ve **Dr. Suphi Ezgi**'nin çalışmaları ile Türk mûsikîsinin 24 sesine adapte edilmiştir. Bugün kullanılan bu sistemde batının beşli nota çizgisi, porte'si üzerine yazılmış ana sesleri belirleyen notalarla onların arasındaki mûsikimize has aralıkları gösteren özel işaretler kullanılmaktadır.

Türklerin en eski çalgıları «Pi-pa» veyâ «Hypu», daha sonra da «Kopuz» adını alan saplı bir sazdır. Bugünkü şekliyle Ud ve Lâvta Kopuz'dan türemişlerdir. Kopuz, eski Türklerde gündelik hayâtın ayrılmaz bir parçası idi. Bugün de birçok Türk evinde, çalan olmasa bile, bir ud, köşede dayalı, duvarda asılı durur ve bir ziynet eşyası gibi muhâfaza edilir. Türk mûsikîsi Orta Asya'dan kopuzun sapında sistemleşmiş olarak gelmiş ve halk mûsikimize de «bağlama» şeklinde intikâl etmiştir. Böylece, bugünkü halk mûsikimiz, folklorumuz ile klâsik Türk mûsikîsi arasında sâdece uslûp bakımından fark olduğunu, ikisinin de aynı kaynaktan geldiğini söyleyebiliriz. Batıda kullanılan birçok saplı saza da gene kopuz kaynak ve örnek teşkil etmiştir. Yaylı sazlarımızdan Rebab daha çok dinî mûsikimizde kullanılmakta, klâsik Türk mûsikîsine ve folklorumuza «Kemençe» şeklinde bir sazın iki türü girmiş bulunmaktadır. Flüt tipi nefesli sazımız «Ney» klâsik mûsikimizin baş enstrümanlarından.

Mûsikimiz, binlerce yıllık kültürümüzün birikimini taşımaktadır. Türk toplumunun, zamânında koskoca bir imparatorluk ahâlisinin her kesimini, her ferdini içine alan bir müşterek duygu ve düşünce sistemidir. Târihin en eski medeniyetlerinden birini kuran, ilk defâ demiri işleyip atı ehlileştiren, böylece, kudretle sür'atı ve san'atı mezceden Türkler gündelik hayâtı dâimâ mûsikî ile birlikte götürmüşlerdir. Milâttan 3 asır önce yaşamış olan Hun-Türk Devleti'nde savaşa giden süvârilerin davula benzer çalgılarla teşci' edildikleri, Milâttan sonraki ilk yüzyılda yaşayan Göktürkler'in çağında Baksı, Şaman, Ozan adı verilen şâir-hekim-din adamlarının kopuz gibi âletlerle müzik icrâ ettikleri, dinî törenlerde müzikle bir çeşit trans hâlinin sağlandığı, kısacası, zamanın sosyal ve dinî hayâtının, törenlerinin, mûsikî ile ayrılmaz bir bütün teşkil ettiği bilinmektedir. Eski Türk hakan-

larının ordugâhlarında «Gök» adı verilen besteler hergün bir tören düzeni içinde çalınır, Osmanlılar'da ise Mehter Takımı belli satlerde «Nevbet vurma» denen bir çeşit askerî müzik icrâ ederdi. İlk askerî bando'nun bundan 1500-2000 sene önce Gök-türkler'de kurulduğunu da ayrıca işâret edelim.

Annemizden doğduğumuz zaman kulağımız hicaz makâmından ninni dinleyerek açılır. Derdimizi, neş'emizi o mûsikî ile ifâde eder, ibâdetlerimizde onun nağme ve seslerini kullanırız. Böylece mûsikimiz, kollektif alt şuûrumuzdan gündelik faâliyetlerimize, kültürümüzden medeniyetimize kadar yayılan bir ortak duygu ve düşünce vâstasıdır. Duygularımızla meydana gelir ama duygularımızı da o var eder.

I. MİLLÎ KÜLTÜR ŞÛRÂSİ HAKKINDA*

Prof. Dr. İbrâhim KAFESOĞLU

Önce şunu belirtmek isterim: Kültür Şûrâsı birçok özellikler taşımakta idi. Bizim için mühim olan cihet ise, bu şûrânın unutulmamasını sağlamaktı. Tahminimin aksine hakkında fazla yayın yapılmadı. Bir unutturma bulutu arkasına alınıp, sanki hiç bir şey olmamış havası verildi. Halbuki, bu Millî Şûrâ'nın toplanması, benim Türkiye kültür târihinde son derece büyük saydığım bir merhaledir. En mühim husûsiyeti: Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri bu tipte kurulan ilk şûrâ olmasıdır. Bu itibarla târihî bir değeri vardır. Neticeleri bakımından da fevkalâde ehemmiyet taşımaktadır. Çok mühim ve faydalı kararlar alınmıştır. Bunların dâimâ hatırlanması lâzımdır. Önce size iki husûsu metinden arz etmek istiyorum:

«Kültür kavramının fikrî, bedîî, içtimâî ve mânevî vechelelerine ağırlık verildiği ve bu sûretle millî kültür kavramına ulaşıldığı zaman görülür ki, medeniyet milletlerarası olduğu halde, kültür millîdir. Medeniyet bir milletten diğerine geçebilir, fakat kültür geçmez. Bir millet bir medeniyet sistemine girebilir, ama başka bir kültür sistemine giremez. Girse ağır yaralanır. Medeniyet usûllerin, zekânın, aklın, tekniğin eseridir. Kültür ise;

* 14/12/1982 salı günü Kubbealtı Konferans Salonu'nda verilmiş olan bu konferans, mevzûu itibarıyla ehemmiyetini arttırarak devam ettirdiğinden neşredilmesine karar verilmiş ve tashih için muhterem Hoca'ya takdim edilmişti. Kendisi tarafından son tashihî yapılan bu makalenin elimize geçmesinden kısa bir müddet sonra KAFESOĞLU Hocamız Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Hazırladığı son makalelerinden olan bu yazıyı neşrederken, Türk kültürüne ve ilmine büyük hizmetleri şükranla anılacak olan hocamızın aziz hâtırasını hürmetle yâd ediyor ve kendisine Allah'tan mağfiret, muhterem âilesiyle büyük Türk milletine baş sağlığı diliyoruz.

milletlerin, kendi husûsî seciyelerinin ve kendi özel hüviyetlerinin eseridir.»

Bu cümleler Ankara'da şûrânın açıldığı 23 Ekim 1982 günü, sayın Cumhurbaşkanımız Kenan Evren'in açış sözleridir. Devletin doruk noktasında bulunan zâtın «Kültür»ü bizim anladığımız gibi târif etmesi çok ehemmiyetlidir. Arzетmekte fayda gördüğüm ikinci metin ise:

«Millî kültür, fertleri birbirine bağlayıp kaynaştıran, birleştirip bütünleştiren, birbirini sevdirep saydıran bir unsur olduğu kadar; milletleri birbirinden farklı kılan, milletlere kendine has bir yapı, değişik bir öz ve ruh kazandıran bir nitelik taşımaktadır. Bu haliyle bir milletin kültürü, o milletin bütün fertlerinin sâhib olduğu hâdiseleri karşılayan; duyuş şekilleriyle, 'bütün târihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin' âhenkli bir organizasyonudur.»

Bu cümleler de sayın Cumhurbaşkanımızdan sonra söz alan ve bütün şûrâyı ciddiyet içinde idâre eden, sayın Kültür ve Turizm Bakanı'nın sözlerinden alınmıştır. Naklettiğim bu iki metni, Türkiye'nin geleceği bakımından bir merhale sayıyor ve hayır âlâmeti kabûl ediyorum.

Kültür Şûrası'nın Türkiye'de ilk defâ yapılmasının ehemmiyetini belirtmiştim, temennimiz devamlılık kazanmasıdır. Diğer bir yönü ise hiç bir fikre istisnâî muâmeleye kaçılmamış olmasıdır. Son derece geniş bir hürriyet havası içinde her türlü fikir cereyanına yer verilmiş ve her çeşit görüşün temsilcileri hazır bulunmuşlardır. Belirli bir sınıfın belirli bir zümrenin patentini altına alınmamıştır. Bir fikir kısıntısı yapılmamıştır. Bu şûrâda profesörler, uzmanlar, gazeteciler, fıkra yazarları, tiyatrocular, sinemacılar, ressamalar, san'atkârlar, mîmarlar, terbiyeciler, eski elçilerden bâzıları.. yâni her meslekten insanlar mevkilerini almışlardı. Hiç bir şekilde müdâhale edilmediği için, herkes fikrini açık seçik beyân etme fırsatını bulmuştur. Böylece biz de Türkiye'nin fikir potansiyelini görmüş olduk. Ben çok faydalandım. Kim ne düşünüyorsa ortaya çıktı. Türkiye'de halen mevcûd olan fikir cereyanları orada iyice belirlendi.

Meselâ bu fikirlerden biri «hümanizm»dir. Bilindiği üzere, 1940'lerden sonra Millî Eğitim, millete sözde «yepyeni» bir akım lâns etmiştir. Belki çoğunuz hatırlamazsınız, 1939-40'larda «Yücel» adlı bir dergi çıkarılıyordu. Türkiye'de hümanizm hareketi bu

dergiyle başlar. Derginin başına İngiltere'de tahsilini bitirip, Ankara'da, İngiliz Filoloji Kürsüsü'nü işgal eden genç bir zât geçmişti. O zaman daha biz için farkında değildik.

Önceleri dergide güzel yazılar çıkıyordu. Doğrudan gençliğe hitâb eden bir havası vardı. Meselâ kuşe kâğıt üzerine güzel kadın resimleri neşrederdi. Onun için bu mecmûaya daha çok gençler ilgi duyarlardı. Fakat asıl maksadının ne olduğu daha sonra anlaşıldı.

Bu (sözüm ona) 'hümanist' fikirler, insancılık kisvesi altında, sonradan çok kesif bir şekilde memleket sathına yayıldı.

1. Kültür şûrâsında bu fikirlerin doruk noktasındaki zâtlar da bulunmaktaydılar. Orada mümkün olan açıklıkla bu yeni hareketin Türkiye'de oluşturduğu tehlikeler üzerine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

İkinci fikir malûm maddecilik, materyalizm idi. Onun da taraftarları var idi. Bunlar, herhangi bir şekilde «kalabalık karşısında muâhezeye, veyâ fikrî taarruza uğrarsız» gibi bir düşünceye sapmadan, açıkça düşüncelerini ortaya dökmüşlerdir. Bunlara karşı da elbette lâıyk oldukları karşılık verilmiştir.

Dikkati çeken üçüncü husus ise; «Anadolu Uygarlıkları» müdâfaacılığı idi. Yâni bugünkü Türkiye halkının hem etnik, hem de kültür bakımından doğrudan doğruya eski Anadolu'da yaşamış bulunan toplulukların vârisleri olduğu iddiâsı.. Buna göre, Anadolu'da yeşermiş olan birtakım «medeniyetler» bizim bugünkü medeniyetimizin özünü teşkil edermiş! «Anadolu uygarlıkları» diye zaman zaman ortaya konan fikrin özeti budur. Tabiiyle bu iddiâ bütününü ile reddedildi. İleri sürülen bir diğer fikir de şu idi: Bugün Türkiye'de mevcut bütün kültür eserleri Türklerin millî ürünleri imiş. Dolayısıyla memleketteki kültür eserleri Türkler için millî mîras kabul edilmeli imiş. Anadolu'daki bilumum eserlerin millî mîras sayılmasının asıl hedeflediği nokta belli. Türkleri eski Anadolu sâkinlerine bağlamaya çalışan, bu gerçek gibi görünüp hakikatte yabancı, gerçekte alâkası olmayan unsurlara karşı çıkarak; mevcut eserlerin sâdece birer hâtıradan ibâret olup, «millî mîras» telakkî edilemeyeceğini anlattık. Ayrıca şu saymış olduğum fikirler üç gün süren genel toplantılarda tekrar müdâfaa edildiyse de hepsinin ilmî yollardan çürütüldüklerini ifâde edebilirim. Yâni Şûrâ'da millî kültür dâvâsı kesin bir başarıya ulaşmıştır.

Şûrâ'ya 400'e yakın delege katılmıştı. Delegeler 15 seksiyona

bölünmüştü. Her seksiyon ikişer gün müddetle toplantılar yapıp raporlar hazırladılar, imzâ ettiler. Müsterek raporları üç gün müddetle genel kurula sunuldu. Netîcede yukarıda saydığım ve gerçeklere aykırı ve zararlı düşünceler müdafilerinin seslerini kestiği görüldü. Bu büyük bir zaferdir. Onun için bu Şûrâ'yı büyük bir kültür merhalesi kabûl ediyor ve bu zaferin unutulmamasını diliyorum. Bu hayat, bu hava devam ettirilmelidir...

Meselâ târih komisyonu raporunda: «Türk târihi bir millî bütünlük içinde ele alınmalıdır.» deniliyordu.. Umûmî arzu: «Türk târihi ve kültürü, ikisi bir arada, bütün hâlinde okutulmalı.» şeklinde belirmiştir.

Diğer bir temennî: «Türk kültür târihi genç nesillere aktarılmalıdır» şeklinde. Bunu yapacak Millî Eğitim'dir. Millî Eğitim'de bu noktada büyük ihmâl görülmektedir. Böyle bir durumu vaktiyle biz de yaşamıştık. Bize liseler için târih kitabı yazdırdılar. Orada mümkün olduğu kadar yukarıdaki isteklere riâyete çalışmıştık. Fakat bir iktidar değişikliği üzerine ilk fırsatta kitaplarımız öğretimden kaldırıldı ve daha çok «Anadolu Uygarlıkları» fikrine yatkın eserler mektep kitabı olarak kabûl edildi.

Mîmarlık târihi ve çevre komisyonunun dileği: «Millî eserlerin yok olması önlenmeli» meâlinde idi. Demek ki, bizim millî eserlerimize pek kıymet verilmiyordu. O hâlde bu mes'elenin halî için tahribâtı önleyecek kanûnî müeyyideler konulmalı; yâni, yalnız tavsiyelerle geçiştirilmemeli idi.

Sonra, «Mîmârî âbidelerimiz dağınık, perişân vaziyettedir.» Halbuki her medenî memleket, kendi mîmârî eserleri için tedbirler almış, önce, «Korpus»lar hazırlanmıştır. Türk mîmârî eserleri Korpus'u da hazırlanmalıdır. Meselâ bundan 50-60 yıl sonra, eser herhangi bir şekilde harap olursa; onun önemli özellikleri tesbit edilmeli, hiç olmazsa bâzı cephelerden çekilen fotoğraflarla bilinir hâle getirilmelidir.

Sonra «tabîî hâlinde olan eserlerimiz, açık müze olarak tanzim edilmelidir» diyorlar.

Sonra hayâtî bir nokta: Bütün batı Anadolu sâhilleri gün geçtikçe helenleştirilmekte, Yunanileştirilmektedir. Çanakkale'den itibaren güneye doğru sâhilleri tâkib ediniz, tâ İskenderun'a kadar bütün oteller, moteller, parklar eğlence yerleri Yunanca, isimler taşımaktadır. Bunların kesinlikle men edilmesi ve adların Türkçeleştirilmesi lâzımdır. Bu müşâhede ve tavsiye çok dikkat çekici olmuş, hem seksiyon raporunda, hem de konuşmalarda üze-

rinde fazlasiyle durulmuştur.

Yine bunlarla ilgili olmak üzere, Anadolu'da: (gûyâ) «Turizmi takviye edip, para kazanacağız» diye yapılan eski Yunan çok tanrılı dîni geleneklerinin, eski Grek âdetlerinin tekrarlanması ve Türk kızlarının «Baküs» ayinlerine sokulmaları tenkit edilmiş, bu sapıklıkların önlenmesi istenmiştir.

Biraz husûsî mâhiyette olmakla berâber, «Ankara'nın en mühim târihî eserlerinden biri olan Hacı Bayram-ı Velî câmiinin hiç olmazsa çevresinin muhâfaza edilip bir müze hâline getirilmesi lâzımdır,» denildi. Fakat hemen sonra, başka bir konuşmacı; biraz da hümanizmle karışık olarak: «— Hacı Bayram câmiî yanındaki Ogüst mâbedinin de unutulmamasını dilerim» dedi. Bizimkiler çâresiz, «Yeter ki, Hacı Bayram Câmii fedâ edilmesin» diyerek râzî oldular.

Bu vesîle ile hâlen Türkiye sınırları içinde mühim bir kısmı restorasyona muhtac 7414 eserin bulunduğunu öğrendim. Bu rakkam Çin dâhil, dünyâ yüzündeki mîmârî ve genel kültür eserleri bakımından bir rekor olur. Yâni memleketimizin târihî eser bakımından zenginlediğini gösterir ki, bizim için şeref teşkil edecek bir husustur. Biz bu 7414 eseri muhâfaza edebilmek medenî seviyesindeyiz.

Sahne san'atları komisyonunun raporunda ise temennîler şunlardı: «Devlet Tiyatroları ile ilgili yasalar eskimiştir, yenilenmesi lâzımdır. Mahallî tiyatrolar kurulmalı, tiyatroculuk memlekette güzel bir kültür kaynağı olarak kullanılmalıdır. Bunun yanında şüphesiz tiyatro seviyesinin yükseltilmesi için san'atkârların sosyal durumları düzeltilmelidir. Tiyatroda kabiliyet ve varlık gösterenler, memleket hizmetinde daha fazla pay sâhibi olanlar, husûsî şekilde mükâfatlandırılmalı, yâni teşvik edilmelidir.

Şûrâ'nın bir önemli konusu da T.R.T. idi. T.R.T.'nin tiyatro temsilleri bahsinde millî kültüre gereken ehemmiyeti vermediği ileri sürülerek, gayr-ı millî unsurlara daha çok yer verildiğinden şikâyet edildi. Şunu da söyleyelim ki, şikâyet sahipleri, Devlet Tiyatrosu san'atkârları idi... Bu rapor Ankara Radyosunda çalışanlardan kurulu selâhiyetli bir heyet tarafından hazırlanmıştı.

Diğer bir raporda; «Ankara Devlet Konservatuarında da Türk mûsikîsi mesbûrî ders olarak okutulmalıdır» deniyordu. Meğer Türk Devlet Konservatuarında Türk Mûsikîsi yokmuş!.. Yasakmış!.. Diyorlar ki: «Resmî bir müfredat ile, ismi konservatuar olan bu okulda sâdece batı müziği öğretiliyor, kimse dikkat etmiyor. Bu-

nun yanında Türk Mûsikîsi de öğretilsin ve mecbûrî ders olsun...»

Ondan sonra gelen, san'at kolunun «Süsleme san'atları» şûbesi komisyonu üyelerinin her biri sâhasının mütehassısı idi. Teklif ve temennîleri de şunlardı: «Türk süsleme san'atlarının geliştirilmesi ve dışarıya tanıtılması lâzımdır. Dış ülkelerde ilgili müzelere örnekler gönderilip, dünyâya Türklerin göz nûru eserleri gösterilmelidir...» O esnâda san'atkâr bir delege tarafından: «Anadolu nakışları, Anadolu halkının bütün hislerini ortaya koyan san'at eserleridir. Dünyâda eşsizdir, muazzam bir estetik vardır, fevkalâdedir. Bunların hem millete, hem cihâna tanıtılması lâzımdır.» denildi ve «Gençlere Türk tezyînî san'atlarının husûsî motiflerinin öğretilmesinde fayda vardır. Bizim san'at dünyâsında yüreğimiz asıl burada atacaktır. Bunun dışındakiler hep taklittir, hiçbir san'at değerleri yoktur. Biz böyle bir san'atın doruk noktasında olarak süsleme san'atlarımızı gösterebiliriz.» diye de ilâve edildi.

Türk «Halk Kültürü» seksiyonunda hazırlanan raporda ise: «Çağdaş Türk kültürü, halk kültürü üzerine kurulmalıdır. Eğer modern bir Türk kültürü isteniyorsa, mutlakâ Türk halk kültürü üzerine tesis edilmelidir» deniyordu. Bununla irtibatlı olarak: «Dünyânın her milletinde olduğu halde, bizim hâlâ bir folklor müzemiz yoktur. Bu eksikimiz tamamlanmalıdır» dileğinde bulunuldu.

Basın yayın komisyonunda bahis mevzûu edilen bir teklif de şu şekilde dile getirildi: «Türkiye'de sağ ve solda birçok neşriyat yapılıyor. Bunların içerisinde muhtevâ bakımından fikir, dil, inanç ve ideoloji mes'eleleri vardır. Dolayısıyla, bunları toparlayıp kanallize etmek üzere, halka da hitâb edebilecek mâhiyette, ayda bir çıkarılacak Türkiye çapında bir tenkid mecmûası fevkalâde lüzumludur. Bu mecmûa tamâmiyle tarafsız ve objektif olarak her ay yapılan neşriyatı tâkib edecek, eserlerin tahlilini yapıp; yazarı kimdir, hedefi nedir?.. suallerine cevap verecektir. Böylece okuyucu elindeki eserin muhtevâsı hakkında fikir sâhibi olabilir ve Türkiye de böylece fikrî keşmekeşten, düşünce alaboresinden kurtulmuş olur. Avrupa'da bir tek tenkid mecmûası değil, bütün ilim ve san'at dallarında birçok tenkid mecmûası çıkarılmaktadır.»

Yine yayın komisyonunda, bir Türk kültür târihine ihtiyaç olduğu ifâde edildi: «Türkler eski ve kültürlü bir millettir, dünyâya kültürü biz yaydık» v.s. diye söyleriz... Fakat «Gösterin baka-

lm ne yaptınız!» dense, bir eser gösterilemez. Bu çok büyük bir noksanlıktır. Kültür târihimiz iki şekilde yazılmalıdır. Birincisi ilmi ve yüksek seviyede, ikincisi ise; sâdeleştirilerek, halkın anlayacağı şekilde.. Yavaş yavaş anlıyoruz ki, kültür dâvâsında çok yaya kalmışız. Hemen hemen hiç bir şey yapmamış gibiyiz..

Müzeler komisyonunda vaziyet yukarıdaki benzeri idi. «Doğru dürüst bir müzeler kânûnumuz yoktur. Bir millî müzemiz bile yoktur. Şuradan Bulgaristan'dan başlayın, Yugoslavya'da, Macaristan'da en güzel binâ millî müzedir.. Türkiye'nin henüz millî müzesi olmayışı yürekler acısı kalb karartıcı hakikatlerdendir.» Bu sözleri Şûrâ'ya gelen dört yüz kişi tek bir kişi gibi teesür içinde sessizce dinledi.

Türk dil ve edebiyâtı, komisyonu raporu son derece güzel yazılmış bir rapordur. Bu mevzû şûrânın âdetâ bam teliydi. Komisyonun 19 üyesinden 4 tânesi muhâlifti, öğrendiğime göre bu 4 kişi T.D.K. yanlıları imiş!

Biliyorsunuz bir zamanlar, kadim kültürümüzün tesiriyle, yeni kavramları daha çok Arapça köklerden türetirdik. Meselâ «medeniyet» kelimesini Araplar bilmezler. Bu kelimeyi, frenklerin civilization'u karşılığı olarak Türkler bulmuştur. Meselâ «mekûre» kelimesi de öyle. Bu kelimeyi Ziyâ Gökalp «fikir» kökünden türetmiştir, fakat kelime artık arapça değil, Türkçedir. İşte muhâliflerin itiraz ettiği terim-kelimeler bunlar!

Raporu imzâlayan komisyonun üyeleri, bundan sonra yeni terimlerimizi Türkçe köklerden ve işlek eklerden türetilim. Bizce, «Yaşayan Türkçe», bütün okul kitaplarına, yalnız beşerî ilimlere değil; fizik, kimya, matematik... derslerine de teşmîl edilmelidir. Bu memleket «Yaşayan Türkçe esâsına dayalı bir dil birliğine kesinlikle muhtaçtır ve bu son derece hayâtî bir dâvâdır...» düşüncesini belirtmişlerdir.

Dış ilişkiler konusunda Türkiye'nin tanıtılması mes'elesi görüşülürken bâzı fikirler ileri sürülmüş, «Yurt dışına mehter takımı gönderilmesin» zirâ «Türklerin harpçiliği göze batarmış! Zâten târihlerde de böyle yazıyor»muş! «Bu iyi değil»miş!.. Bu anlayış tabîî şiddetli tenkid mevzûu oldu. «Mehter, Türkiye'yi hâricte en iyi temsil eden gösterilerden biridir. Yer yüzünde kahramanlığından utanan millet mi var ki, kendi kahramanlığımızdan utanıyoruz? Mehter Avrupalıların hayran kaldığı müesseselerden biridir. Avrupa'nın 16. asra kadar, ordu önünde bando takımı yürütmek âdeti yoktur. Viyana muhâsarasına gittiğimiz

zaman, koskoca bir 81'lik mehter takımıyla gidilmiştir. Kösler vurulduğunda cengâverleri yerlerinde tutmak mümkün değildir. Mehter, muhâriplere şevk ve vecd veriyordu.» denildi. Hâlâ da öyledir. Şuradan bir mehter sesi işitsek, Türk olarak, hepimizin heyecandan tüylerimiz ürperir. Avrupalılar bizden gördükleri mehteri askerî bandoculuğa dökmüşler. Sonra, bando da onlardan bize geçmiş! Dolayısıyla askerî mûsikîde mehter, ilk ve orijinaldir. Utanmak değil, sevinmek gerekir, bu mütâlealarla bir hâriciye zihniyeti yıkılmış oldu.

Şûrânın en büyük komisyonlarından biri, benim de dâhil olduğum «Temel Değerler Komisyonu» idi. Üye sayısı 60 kişi civârında idi. Asıl büyük münâkaşalar burada cereyân etti. Alınan neticeler raporlar hâlinde hey'et-i umûmiye sunuldu.

Münâkaşaların esâsını baş tarafta söylediğim fikir cereyanları teşkil etmişti. UNESCO'da vazîfeli olup, hümanistlerin en büyük müdâfîi olan bu zât da oradaydı. Konuşmalarında bu cereyanın mâhiyetini izâha çalıştım. Bu arada: «Türkiye'de sizin anladığınız mânâda bir hümanizm yoktur. Çünkü hümanizm, antik Yunan medeniyeti ile, eserlerinin tanıtılıp yeşertilmesi ve dalandırılması esâsına dayanır ki, o kültürlerin, bizimle hiç bir ilgisi mevcut değildir. Sonraları bu fikir Batıda Hristiyanlıkla da takviye edilmiştir. Bunlar Avrupa'nın tabîi inanç nüveleridirler. Biz ne Yunaniz, ne de Hristiyan... Bu hususta gösterilen bütün gayretler, milletçe benimsenmediğinden yapılan bütün masraflar harcanan zahmetler boşa gitmiştir ve boşa gitmeye mahkûmdur. Devletin bu yanlış politikası çok şükür millete tesirli olmamıştır ama, fevkalâde zararlı bir tarafı ortaya çıkmıştır. Bu fikrin hazırladığı zeminlerde ülkemizde materyalizm ve türlü sol fikir ve hareketler yeşerme imkânları bulabilmiştir. Bizim bön hümanistler farkında olmadan (!) onlara omuz vermişlerdir. Bu sebeple millet tarafından reddedilen böyle hareketlere artık bir son vermek lâzımdır.» dedim. Kalkıp müdâfaaya yeltenenler oldu ise de bir dahaki toplantılara gelmediler!.. Tuhaf şey, bu dilde uydurukçacılar, hümanistler, Anadolu Uygurlığı masalını ileri sürerler pek bilgisiz insanlarmış meğer!..

Meselâ Kutadgubilig'den deliller vermiştim. Ertesi gün onlardan birisi bir münâsebetle: «Kutadgubilig diye bir eser vardır. Çok mühimdir. Onun derhal türkçe yayınlanması lâzımdır» dedi!.. Halbuki kitap zaten Türkçe olup, 30 yıl önce bugünkü dilimize çevrilmiş bulunuyordu.

Dikkat çeken diğer bir mühim mes'ele de siyâset mevzûu idi. Türkiye askerî siyâsî mânâda nasıl bir resmî politika gütmelidir? Bu suâlin münâkaşaları neticesinde geline nokta: «Millî siyâset ile, millî kültürün» mutlakâ bağdaştırılarak, devamlılık ve müessiriyet kazandırılması gereği belirtildi. Millî siyaset güden bazı milletlerden örnekler verildi.

Millî Kültür Şûrâsı, gerek komisyonlarının teşkil ve çalışmaları, gerek alınan kararlar olarak gâyet müsbet addolunacak bir mâhiyet taşımıştır. Hükûmete verilen teklifler hüsn-ü kabûl görmüştür. Bu, Türk kültürü için bir zaferdir.

Teşhîs ettiğim iki noktayı zikredeyim. Birincisi, bu milletin kendisinden saydığı kafaların tamâmı bir Türk kültür birliğinin özlemi içindeler. Bu özlem ve ihtiyaç herkeste mevcut bulunuyor... İkinci nokta ise, uydurukçayı, şunu bunu müdâfaa edenler, (gerçi 8-10 kişiler) ama inatla yollarında berdevamlar.. Bunların ıslâhı mümkün olmayan insanlar olduğu intibâmı edinmiş bulunuyorum.

Kapanış öncesi toplanan umûmî heyette ilk sözü ben aldım ve şunları söyledim: «Kültür Şûrâsı hakikatte târîhî bir hâdisedir. Şûrâ boyunca alâkasını esirgemiyen sayın bakana da teşekkür ederiz. Ancak, böyle millî karakterde toplantılardan sonra, mes'elelerin gerisi bizde şu üç yönde tecellî etmektedir:

1 — Bütün konuşulanlar hasır altı edilip unutturulur. Râfa kaldırılır.

2 — Bu kararları ciddiye alıp uygulamak isteyenler hiç etrâfa sezdirilmeden dağıtılır, her birisi bir tarafa gönderilir. Birbirleriyle irtibatları kesilir ve o mes'ele de yerinde sayar.

3 — Bunları ısrarla yapmaya kalkanlar birer örtülü cezâ ile mükâfatlandırılırlar (!).

İnşallah bu şûrânın karar ve temennîleri bu üç âkıbetten birine uğramaz, gelişir.»

Bu sözlerimiz üzerine Bakan kürsüye gelerek: «Elimizden gelen her şeyi yapacağız, yaptırmaya çalışacağız. Tekliflerinizi alâkalı merkezlere ulaştıracağım» buyurdu.

Hâlâ beklemekteyiz...

MERYEM ANA'NIN MEZARI ve VATANIMIZDAKİ YABANCI İSİMLER

S. Zeki ÖNSÖZ*

Havâriilerin Hristiyanlığı yaymak için yaptıkları bütün se-yâhatler kilise tarafından en ince noktalarına kadar araştırılıp, ortaya konulmuştur. Çünkü bu seyâhatler ve havâriilerin yazdıkları mektuplar, bugünkü İncil'in önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Dolayısıyla Meryem Ana'nın bir seyâhatle Anadolu'ya gelmesinin ve mezarının burada olduğunun geçen asra kadar keşfedilememesi düşünülemez. Katolik kilisesi tarafından yayınlanan bir kitapta¹ havâriilerin misyoner seyâhatleri anlatılırken Paulus'un Efes'e uğradığı, Johannes'in de bu şehre geldiği, başka bir rivâyete göre ise, Johannes'in kardeşi ile berâber Yahudiler tarafından öldürüldüğü, mezarının Ayasluğ tepesinde bulunabileceği yazılmaktadır. Aynı kitapta Meryem Ana'nın Ayasluğ-Selçuk kasabamızda yaşadığı ve mezarının burada olduğu hakkında en ufak bilgiye rastlanmamaktadır.

Kilisenin bu kaynak kitabından başka, Türkiye hakkında kitap yazmış geçen asrın Avrupalı seyyahlarında da Meryem Ana'nın bu şehrimizde yaşayıp öldüğüne dâir herhangi bir ibâre yoktur. 1977 yılında yazılmış, Türkiye hakkındaki bir kitapta² «Selçuk veyâ Aziz Ana» başlığı altında «Hiç kimse Hz. İsa'nın annesinin burada yaşadığını aklına getirmedir. Fakat Almanya'nın Westefalya-Dülmen şehrinden Katherina Emmerich isimli bir

* S. Zeki Önsöz, münevver bir Almanca hocasıdır. Türkiye'de hizmet vermekte iken, hükümet tarafından işçilerimizin çocuklarına faydalı olacağı kanaatıyla Almanya'ya gönderilen yazarımız, bu vazifesine uyanık bir vatan evlâdı olarak devam etmektedir.

1 Läßle, A: Die Bibel-Heute, München. 1974.

2 Fink, H: Anatolische Elegie, München, 1977.

râhibe 19. yüzyılın başında gördüğü bir rüyâ üzerine, bu evin durumunu, bulunduğu yeri anlattı. 1891 yılında İzmir'den Lazaristler Alman râhibenin verdiği bilgilere uygun olarak Bülbül dağı'nın güney doğusunda terkedilmiş, unutulmuş eski bir manastırın bir kısmı olan bir kiliseyi buldular. Bu târihten itibaren burası bir ziyâretgâh oldu.» demektedir.

Bu bilgilerden anlaşıldığına göre; Meryem Ana'nın Selçuk kasabamıza geldiği ve mezarının burada bulunduğu efsânesi bir râhibenin rüyâsından kaynaklanmaktadır. Bu râhibenin ise yukarıda naklettığımız Havârî Johannes'le ilgili rivâyetleri bilmesi düşünülemez.

O halde topraklarımız üzerinde yaratılan bu efsânenin aslı nedir? Doğrusunu değerli mütefekkiremiz Sâmîha Ayverdi şöyle işaret etmektedir³: «Ecdâdımız, açtıkları bir memleketin siyâsî ve idârî çehresini değiştirirken, ona mânen de kendi kaşelerini vurmak sûretiyle, iki koldan zaptederlerdi. Hattâ kılıç arkasından gelen mânevî fütûhâtı, belki kan ve can pahasına kazanılmış zaferden üstün tutarlardı. Böylece de iskân ve îmar faâliyetine müvâzî olarak, şehitlere türbeler yapılır; eskiden kalma ziyâretgâhların yanına menkîbeleri, hâtıraları ve hikâyeleriyle bir müslüman velisinin rûhâniyeti birleştirilerek velâyet ve hamâsetin yekvücud olduğu bir millî hava teşekkül ediverirdi.

Bugün aynı taktik, Müslüman dininin bir esâtir artığı zannedildiği şu devirde, Hristiyan dîni tarafından bizim topraklarımızda bize karşı kullanılmaktadır. Şöyle ki, Katolik mezhebi lehine rahmete kavuşan Ayasluğ-Selçuk kasabasına, bir Meryem Ana efsânesi pençesini atmıştır. Biz ise, iktisâdî ve turistik bir inkişaf vesilesi zannıyla, bu masala bin can ile iştirâk ederek topraklarımıza Katolik akınını hoşgörüyor ve mihraklaşan Hristiyan nüfûzunu minnet ile karşılıyoruz.»

Vatanımızda, Hristiyanlık adına köprü başı elde etme gayreti diyebileceğimiz Hristiyan nüfûzu Meryem Ana efsânesi ile bitmemiştir. Antakya'da, Demre'de, Ürgüp'te, İstanbul'da ve daha birçok Anadolu şehrimizde Hristiyan makamları meydana getirilmiştir. Bunların bâzıları bir mağara önüne çekilmiş ehemmiyetsiz duvarlar, bir kaya içine oyulmuş basit evlerdir ama Hristiyanlığın önemli izleri olarak takdim edilmektedir.

³ Ayverdi, Sâmîha: Millî Kültür Mes'eleleri ve Maarif Dâvamız, İstanbul, 1976.

Diğer önemli bir husus ise, günümüz Avrupa'sında Türkiye hakkında basılan bütün kitaplarda bölgelerimiz ısrarla: «Kappodakien, Kilikien, Lykien, Lydien, Mysien, Karien... vb.» isimlerle anılırken, şehirlerimiz de: «Smyrna, Termessos, Ephesos, Edessa, Hieropolis, Patara, Knidos, Nicâa, Halikarnassos vb.» gibi isimlerle belirtilmektedir. Avrupalı-Hıristiyan yazarların şuuraltlarında yatan arzu açıktır. Bu durum onların dinî ve millî duygularıyla açıklanabilir. Hıristiyanlığın beşiği dedikleri Küçük Asya, bugün Müslümanların elindedir. Gerçi milletlerin hayatında 10-20 yılların, hattâ asırların kıymeti nedir? Onlar gelecek için şuurla, kendileri için birşeyler ekiyorlar. Her karış toprağı şehit kanıyla sulanan vatan topraklarımızı biz de bilerek veyâ bilmeden onlara peşkeş çekmiyor muyuz? Turizm Bakanlığımızın hazırlattığı haritalarda Kappodakien, Kilikien isimlerine rastlamıyor muyuz? Şehirlerimize girişte Knidas, Hierapolis... tabelâlarını görmüyor muyuz? Bizce hazin olan tablo budur...

500 yıl kaldığımız Balkanlar'da Türk isimlerini neden Avrupalı seyyahlar hatırlamıyor? Bulgar, Yunan ve Yugoslav şehirlerine girişte Türk isim tabelâları neden görülmüyor? Hele hele rüyâda görüldüğü iddiâ edilen bir efsâneyle kim koca bir dağı tahsis ediyor?

Biz bu oyunu daha önce görmedik mi...?

MİLLÎ EDEBİYATI İSTİKBÂLDE ARAMAK LÂZIMDIR

F.A. TANSEL

Ölümünün onsekizinci yıldönümü dolayısıyla
le Prof. Dr. Fuad Köprülü (4 Aralık, 1890-28
Haziran, 1966)'nın aziz hâtirasına!

Mülâkât (Röportaj), dünyânın her yerinde olduğu gibi memleketimizde de, yazılı veyâ sözlü, en çok gelişen nevi'lerden biridir. İşlerimizin, karşılaştığımız güçlüklerin çözümü birçok husûs ve mes'elelerin aydınlanabilmesi için yardımcı olabilir. Mülâkâtın umûmiyyetle bir hedefi vardır. Mülâkâtın faydalı olabilmesi, birçok kimselere başvurmak zorunda kalınmaması için, o husûs, veyâ mes'ele hakkında ilk elden, en yetkili kimseden bilgi edinmeğe çalışılmalıdır; o sâhanın ehli ile mülâkât sâyesinde en sağlam fikri, en doğru bilgiyi en kestirme yoldan, en kısa zamanda elde etmiş bulunuruz.

Memleketimizin fikrî, ilmî, hattâ siyâsî bakımından gelişmesine mühim te'sirleri olan Fuad Köprülü, küçük yaşlarından başlayarak, araştırmacı zihniyyetle sürekli olarak en çok, başta edebiyât olmak üzere tarih, sosyoloji, tenkîd sâhasında eserler okumuş, onüç-ondört yaşlarında iken şiir yazmağa başlamıştı. Onunla ilgili incelemelerimizden birinde kaydettiğimiz gibi, «hikâye, tiyatro, tenkîd, terceme, antoloji, millî tarih ve kırâ'at ile gramer ders kitaplarına varıncaya kadar, hemen her nevi'de eser vermiştir; ona Doğu ve Batı dünyasında ün kazandıran ise, başta edebiyât tarihi olmak üzere tarih nev'inin din, hukuk, iktisâd, medeniyet dallarındaki makâle ve eserleridir. Ömrü boyunca sürekli okuma ve araştırmalarıyla elde ettiği malzemeyi, ilmin en ince, fikir ve medeniyet bakımından olgunlaşıp yükselmiş her memlekette geçerli metodlarıyla işleyerek tarihimizi muhtelif yönle-

rinden aydınlatıcı eserler kazandırmıştır. Türkler'i, Türk'lüğü yükseltici konu ve mes'eleleri seçmiş olmasıyla de dikkati çeken bu vatan-sever büyük ilim adamının tarih'in muhtelif dallarındaki incelemeleri, o sâhada ciddî ve sabırla çalışabilme gücünü kendinde bulanlar için ilmi ifâde, metod bakımından yol gösterici olmuş ve olacaktır¹.»

Fuad Köprülü'nün eser ve makâleleri hakkında, 1940'dan başlayarak nesredilen bibliyografyalar sayıca az değildir; fakat yazdıklarından ba'zılarının bu bibliyografyalarda bulunmadığı görülmür. Bu bibliyografyalarda röportajlara, çoğu siyâsî hayâta atılmasından başlayarak, hayâtının son yıllarına kadarki, memleketimizin muhtelif mes'eleleriyle ilgili beyânât'larına hemen hiç yer verilmemiştir. Mülâkât ve beyânâtın esâsını dış görünüşüyle, bir bakıma o kimsenin konuşmaları teşkil eder; ancak, böyle konuşmaların çoğu önceden hazırlanıp yazıldığı, veyâ o konudaki kökleşmiş bilgi ve düşüncelerin, konuşma sırasında röportajı yapan yazdırılmış olduğu da unutulmamalıdır. Bu yüzden, Fuad Köprülü ile yapılan mülâkâtlar da, yer-yer bir makâleyi andırmakta, o konudaki düşüncelerini, verdiği bilgiyi içine almaktadır. Bu yazımızda, kendisiyle yaklaşık altmış yıl önce, 1926'da yapılan bir röportajı ele almış bulunuyoruz.

Mülâkâtı hazırlayanın öğrenmek istediği, hakkında birbirini tutmayan fikirler öne sürülen Servet-i Funûn edebiyâtının ilmi bakımdan kıymetlendirilmesi; yeni nesil ve edebiyâtımızda tutulan yol dolayısıyla neler düşünüldüğü, millî edebiyâta nasıl bir yoldan gidilmesi gerekli olduğu ve san'atkârlarımızın ilhâm kaynakları neler olabileceğidir. Bu üç suâl'in iyi seçildiği, iyi planlandığı anlaşılır; dördüncü soru ise, edebiyâtımızın her devri gözönüne alınarak, en çok hangi san'atkârlarımızın beğenildiğidir. Yalnız Servet-i Funûn değil, daha sonraki edebiyâtımız, yayımlandığı zamâna göre millî edebiyâtımızın geleceği, dolayısıyla günümüzün edebiyâtıyla ilgili bilgi ve düşünceleri içine alan bu mühim röportajın tam metnini olduğu gibi veriyoruz; ba'zı gençlerimizin kolayca anlayabilmelerini sağlamak için, yadırgayacakla-

1 Notlar ve Tenkidler—Fuad Köprülü'nün La Fontaine Tercemelerinden Sâdeleştirdiği İki Şiiri (Kubbealtı Akademi Mecmûası, Yıl: 10, nu. 3, Temmuz, 1981, s. 35 v.d.). Bu basımda tertib yanlış olarak yazının başlığı Fuad Köprülü'nün La Fontaine'in Tercemelerinden Sâdeleştirdiği İlk Şiiri şeklindedir; doğum tarihi de 1890 yerine, 1980 şeklinde dizilmiştir.

rını sandığımız yabancı kelime ve tamlamaların Türkçe karşılığını parantez () işareti içerisinde gösterdik.

KÖPRÜLÜ-ZÂDE FUAD BEY NEZDİNDE BİRKAÇ SAAT
MİLLÎ EDEBİYÂTI İSTİKBÂLDE ARAMAK LÂZIMDIR

Açık elâ gözleri gayr-i mer'î (gözle görülemez) şekillere dalmış görünen Fuad Bey'e, birçok harâretli teşevvüşler (karma-karışlar) yapan ve iki iddiâlı gurûra âid bir suâl sormak istedim:

«Servet-i Funûn Edebiyâtı'nın kıymeti hakkında birçok mütâla'alar ileri sürülüyor. Bu mütâla'alar arasındaki nisbet göze ve kulağa hayret verecek dereceyi buluyor. Zât-ı âliniz ne diyor-sunuz?»

Fuad Bey derhâl, «Bu bahse âid kâfi derecede söylemiştim. Fikirlerimde değişen bir cihet olmadığı için yine tekrâr edebilirim» dedi. «Ben, Servet-i Funûn Devri diye parlak, kıymetli bir edebî devir bilmiyorum ve o devirde yalnız Fikret ve Hâlid Ziyâ Bey'i tanıyorum. Servet-i Funûn nesli yalnız Şinâsi-Kemal zümresinin yapmak istediği şey'i, ya'ni eski şekilleri ortadan kaldırmak istediği şey'i, ya'ni eski şekilleri ortadan kaldırmak istemiş ve bunu tamâmıyla ortadan kaldırmağa muvaffak olmuştur; fakat bu, bu kadarla kalmış, hattâ daha zararlı olmuştur; çünkü bu sefer yalnız şekiller değil, esâslar da taklîd olunmağa başlamıştır. Bi't-tab' (tabi'atıyla, tabi'î olarak) edebiyâtımızda yine eskisi gibi millî zevkten, milletten uzak, mahdûd (sınırlı) bir sınıfa munhasır (mahsûs, âid) kalmıştır. Halkın ma'nâsını anlamadığı bir lisân, âhengini duyamadığı bir vezinle yazmak husûsunda Nedîm'in meselâ Fikret'le, Kemal'in meselâ Veysî ile büyük bir farkı yoktur.

«Türkçe'nin Nahv'ı (cümle teşkili ilmi, Syntax'ı: Sintaks'ı) eski münşiler (nesir üstâdları) zamânında nasıl Acemce'nin esiri ise, bu devirde de Fransızca'nın esiridir. Artık böyle lisânı Türkçe olmayan, âhengi, nahvı Türkçe olmayan bir edebiyâtın kıymeti olabilir mi? Sonra, Servet-i Funûn Devri gayr-i tabi'î, ya'ni marazî bir devrin bütün a'râzını (kendine öz değil, iğreti hâlini, vasıflarını) taşır. Burada edebiyât hayât ile zâhiren (dıştan, görünürde) pek sıkı râbitalara (bağlantılara) mâlik olduğu hâlde, tıbbî hayâtla râbitası kesilmiş gibi, marazî bir mâhiyyet gösterir.

«Edebiyâtta maraziyyet (hastalık hâli), ictimâ'î râbitaların

gevşemesinden, eski mefkûrelerin yıkılmasından hâsıl olan, inhilâl (çözülme, bozulma) zamânlarında vucûd bulan birşeydir. Bu zamân ba'zı şâirler yalnız kendi keyif-perestliklerini, şehvânî te-lezzüzlerini (kendi keyiflerine göre taptıklarını, şehvetle ilgili le-zet almalarını), ferdi hislerini terennümle iktifâ ederler (yetinir-ler). Bil'-akis, ahlâkî hissi esâsen kuvvetli olan san'atkârlar ise, bu inhilâl devrinin şenâ'atlerine (kötülüklerine), gayr-i ahlâkî-liğine (ahlâksızlığına), keyif-perestliklerine karşı büsbütün men-fî bir vaz'iyet almakla iktifâ ederler. Menfî, veyâ müsbet, böyle bir devrin edebî mahsûlleri umûmiyyetle cansız, ekseriyyetle gayr-i ahlâkî değilse bile lâ-ahlâkî (ahlâkî olmayan) kuvvetsiz eserler-dir. İşte bu mütâla'alar gözönünde bulundurulmak şartıyla Ser-vet-i Funûn Devri'nin umûmî seciyyelerini (tabî'atini, yaradılış husûsiyetlerini) izâh kâbilidir. Bu devirlerde san'atkârlar vucûde getirdikleri edebî mahsûller i'tibârıyla hayâtın yalnız zâhiren en yüksek, fakat hakîkatte en sathî (dışla ilgili, üstün-körü), en gayr-i millî tabakalarıyla temâsta bulunuyorlar, asıl milleti, asıl şe'niyyeti (yenilikleri, yeni olanları) göremiyorlar, duyamıyorlar-dı; ya'nî marazıyyete, millî hayât ile edebiyât arasındaki râbi-taların gevşemiş bulunması âmil (te'sir edici, sebep) oluyordu; ma'a-mâ-fih (böyle iken, bununla berâber) burada biraz da ede-biyâtla hayâtı nazar-ı dikkate almak lâzımdır.

«Devir istibdâtı ve hayât ile edebiyât arasındaki eski uçuru-mun yavaş-yavaş dolmasını iyi görmüyordu. Bî-emân (acımasız) bir sansüre karşı teşekkül eden Servet-i Funûn zümresi kendi elem-lerini ve yalnız kendilerini terennümde belki biraz haklıdır. İçlerinde Fikret gibi çok kuvvetli ve ahlâkî bir şahsiyyet sâhibi olanlar zımnî (açıkca olmayan) ifâdelerle isyân hislerini anlat-mağa çalışırken, diğer birçokları lâ-kayd ve mütevekkil (umursa-maksızın ve işi Allah'a, kadere bırakıp) boyun eğiyorlardı.

«Bu devir edebiyâtının bed-bînlik (kötümserlik) havası veriş-i biraz da bundan dolayı idi ve yine bundan dolayıdır ki Tevfik Fikret-Hâlid Ziyâ gurupu, Kemal ve Şinâsî'den daha çok san'at-kâr olmalarına rağmen birbirine zıd iş görmüşler, evvelkilerin, milletin kuvvet menba'ından (kaynağından) îlâhî hamleler (atıl-malar) almalarına mukâbil (karşılık), bunlar yüksek heyecânları boğmuş, rûha bed-bînî zerk etmişlerdir (kötümserlikle ilgili şey-ler aşılamlıdır).

«Ya son gidiş ve son nesli nasıl buluyorsunuz, efendim?». Fu-ad Bey'in lisânı nasıl iyi görüş, doğru görüş bahsinde câzib bir

kat'iyete mâlikse (çekici bir kesinliğe sâhibse), hükümlerinde de aynı kat'iyeti muhâfaza eden bir husûsiyyetin sâhibidir ve ben asıl memnûniyyeti, suâlimin cevâbında buldum:

«Bu günki nesil ve gidişe gelince, bu son onbeş sene içinde yetişenlerin ekserîsi, Servet-i Funûndakiler'den daha kuvvetlidir.. Meselâ Ziyâ Gökâlp'i Servet-i Funûn Devri yetiştiremezdi; hattâ uzaktan mukâyeseye bile imkân yoktur.

«Hayâtı umûmî kadrosu içinde görmelidir ve hayâtın umûmî gidişi memnûniyyet-bahşır (sevinc vericidir). Yarınki edebiyâtın temellerini kuracak bir şekildedir. Belki yavaş gidiyoruz gibi gelebilir; fakat düşünmeli ki bu bir terakkidir. Eskiden etrâfımızı görmüyorduk. Şimdi ise geriye diye feryâd ediyoruz. Bu bir hayr alâmetidir.

«Edebiyatımız bir Acem taklîdi, bir Avrupa taklîdi geçirmiştir. Bu muhakkak.. Fakat zarûretti. Evet, edebiyatımızda 1908'denberi büyük bir san'atkâr yetişmemekle berâber, eskiden fazla yeniye, güzele, doğruya gidiş tarzı başlamıştır ve yine tekrâr edeyim ki istikbâl ümid-bahşır.»

Sâatin hârîku'l-âde (olagan-üstü) ilerilemesine rağmen son suâlimi fedâ etmek niyyetinde değildim, sordum: «Millî edebiyâta nasıl gitmeli ve edebiyatımızla san'atkârımız neden ilhâm almaldır?»

«Millî edebiyât teşekkülü için bir def'a, millet, ya'nî bu günki ma'nâsıyla asrî bir cem'iyet lâzımdı; bunun içine de onun dinî, hukukî, ahlâkî, iktisâdî, lisânî, bedî'î müesseseleri bütün husûsiyyetleriyle meydâna çıkarılarak sâir muâsır (çağdaş) milletlerde olduğu gibi tanzim ve islâh edilmeliydi. Bunlar oldu ve oluyor. Eski cansız müesseseler yıkılıyor ve asrî bir millet oluyoruz. Bu ictimâ'î inkılâblar yeni ve millî hayâtın müjdecileridir. Artık bu umûmî cereyânla hem-âhenk olarak lisânda ve edebiyâta yürüebilmek için, dâima iddiâ ettiğim gibi, Bedî'iyât ilminin ve Tarih'in elimize verdiği kuvvetli silâhlara istinâd ederek (dayanarak) yürüebilmek için ibtidâ lisânı sâdeleştirmek, ecnebî kâ'ideleri atmak, Türk zevkine uymayan Arûz'u kaldırmak lâzımdır ve bunlar, bu on senedir kısmen olmuş sayılabilir. Sonra, millî edebiyâtı mâzide değil, ancak istikbâlde aramak lâzımdır. Millî Türk edebiyâtı mevzû'larını eski İl Devri esâtîrinden, Ümmet Devri hâtıralarından, bu günki millet hayâtından alabilir; fakat bütün bunlar kendi rûhundan kopmak, yabancılardan terceme edilme-

mek şartıyla.. Milletimiz nasıl Avrupa âilesi içinde, fakat husûsî harsına, şahsiyyetine sâhib ve mâlik yaşayacaksa, Türk edebiyâtı da şeklen onlardan farksız, fakat rûh i'tibârıyla şahsiyyeti en yüksek derecede gösterir bir mâhiyyet alacaktır. İlim telakkisinde ve teknikte birlik esâsı üzerine kurulacak bu devir, şu'ûrlu medeniyet devresidir. Bunun edebiyât sâhasında doğuşu, eski harsın yeni medeniyyetle, millî rûhun asrî şekillerle imtizâcı demektir. Biz bu gün yaşayan kavi (kuvvetli) harsımızı, mâziden ziyâde bu günki millî hayâtımızda bulacağız; fakat onları merkezde, ya'ni yabancı hislerle istinâs etmiş (alışkanlığı olan) yüksek sınıflarda değil, asliyyetini muhâfaza etmiş muhîtlerde, ya'ni halkta aramak icâbeder. Bütün milletler millî edebiyâtlarını bu sûretle te'sîs edebildikleri cihetle, biz de, Bed'îyyât'ın umûmî kânûnlarına istinâden lisânı, vezni, millî zevkî, ya'ni san'atın bütün anâsırını (unsurlarını, esâslarını, asıllarını) bu sûretle arayacağız. Bu günki şeklini almış olan hars, içine girdiğimiz vâsi' (geniş) medeniyyetin yeni-yeni şekilleriyle, hattâ belki hars dairesine girecek yeni mahabbetleriyle (sevgileriyle, dostluklarıyla) birleşmek sûretiyle Türk edebiyâtının millî şahsiyyetini teşkil edecektir.

«Tekrâr edeyim, sağlam ve hakikaten millî bir edebiyât meydana getirmek istiyorsak, Garb'in bütün şekillerini, beyne'l-milel (milletler-arası) birtakım san'at telakkilerini almakla berâber, onlara millî rûhumuzu ve millî şahsiyyetimizi vermekte bir ân bile tereddüd etmemeliyiz. Bunun için de nazmı ibtidâ (önce) halkın konuştuğu bir lisânla, milletin derûnî (içle ilgili, yürekten gelen) âhengini veren Hece vezniyle yazmalıyız. Türkçe'nin Nahv'ini Acem ve Fıransız te'sîrinden kurtarmalıyız. Asrî bir adam sıfatıyla kendi hayâtımıza bakmalı, mevzû'larımızı oradan almalıyız.

«San'atkârlarımız neden ilhâm almalıdır suâlinin cevâbı da yukarıki sözlerde mündemicedir (vardır; karşılığını da yukarıki sözler içine almıştır):

«Hakîkî san'atkârlar, milletin şu'ûrunu vicdânlarında toplayan şu'ûrsuzlardır ve onların vicdânı tıbkı millî vicdân gibi dâimî bir vecd ve heyecân menba'ı, ümîd menba'ı hükmündedir. Hâli değil, istikbâli duyarlar, duyururlar. Umûmî edebiyât şahsiyyetinin marazî bir hâl aldığı, her şeyin sarsıldığı büyük intikâl ve buhrân (geçiş ve bir işin tehlikeli hâl aldığı) devirlerinde bile millî şahsiyyeti en yüksek şeklinde gösteren ve temsil eden asıl büyük san'atkârlar, o buhrânın yaratacağı yarınki sağlam hayâtı

terennüm ederler. Kendisini bulan bir edebiyât, yabancı te'sirlerle marazî lisânı, sun'î (tabî'î olmayan, yapma, uydurma) lisânı bırakır, halkın güzel lisânını alır, kendi veznini alır; fakat asıl iş, millî zevkı onda aksettirmektir (yansıtmaktır); bunun için halk arasında yaşayan müşterek güzellik hazînelerine, millî destan bakıyyelerine (bâkî, mevcûd kısımlarına, kalıntılarına) murâcaat olunur (başvurulur).

«Rus romantizmi'nin başlıca esâsını yapan Puşkin ile arkadaşlarını yetiştiren **halk'a doğru gitmek** bundan ibârettir.

«San'atkârın rûhu gerçi kayiddan âzâde (bağdan, bağlılıktan kurtulmuş, hür) bir âlemdir; lâkin şu da muhakkak ki şâirin îlâhî bir mâhiyyet verdiği ilhâm meba'î cem'iyettir. Mensûb olduğu muhittir. Mâdem ki hayâtın ve san'atin büyük umdesi (desteği) **samîmîlik**'tir; o hâlde, kara günlerde ye'si (ümitsizliği), zafer günlerinde şenliği terennüm etmeyen, milletin ye's ve şenliğine uymayan şâirler san'atkâr değil. Belki birer sâhtekârdırlar. Şurasını kemâl-i kat'iyetle tekrâr etmek lâzım ki bir san'atkârın ilimle büyük münâsebeti vardır. Şâirlerimiz biraz ma'lûmâtlı olsalardı, Türk ve İslâm tarihi'ni, edebiyâtını, cihân edebiyâtını tamâmiyle bilselerdi, elbette daha san'atkâr, daha dolgun olacaktı. Bu muhakkaktı.»

Suâllerimin kâfi derecede cevâbını almış olmaktan mütevellid (doğan) memnûniyyetle notlarımı topladım. Söylemek ve yazmakla geçen sâatler için içimde büyük bir mahcûbiyyet vardı; bununla berâber hemen-hemen ayakta son bir suâl sormaktan kendimi men' edemedim:

«En beğendiğiniz san'atkârlarımız?». Fuad Bey düşündü ve gülerek cevâb verdi: «Âşık Yunus, Fuzûlî ve Hâmid..»

Büyük teşekkürlerimle Edebiyât Fakültesi Reisi'nin elini sıkarken, bir-ân sonra genc ve kıymetli sâhibiyle baş-baş kalacak bu ilim yuvasını son def'a hürmetle selâmladım².

A. Sırrî imzâsıyla yayımlanan bu röportajda, Fuad Köprülü'nün Türk edebiyâtı hakkındaki fikirlerine önceleri Rüşen Eşref tarafından kendisiyle yapılan mülâkatta³, daha çok 1917-20'de, ka'zı dergi ve gazetelerde neşredilen makâlelerinden birkısımının **Bu Günki Edebiyât** adlı eserinde bulunduğu, öne sürdüğü düşün-

2 **Vakit** gzt. nu. 2912, 23 Receb, 1344/26 Şubat, 1926.

3 **Diyorlar ki**, İst., 1334, Kanâat Matbaası, s. 218-38.

celer bakımından çok daha geniş olduğu görülür⁴.

Yukarıda metnini verdiğimiz röportajda, Fuad Köprülü'nün edebiyâtımızın millî edebiyât dışındaki devirleriyle ilgili fikirlerinin, daha önceleri neşretmiş olduğu makâlelerindekiyle farklı olmadığı anlaşılır; bunlar onun esâs bakımından kökleşmiş, değişmeyen fikirleridir. Üzerinde durduğumuz röportaj, o devirlerin başlıca husûsiyyetlerini, teferruâtta sıyrılmış olarak, ana çizgileriyle belirtilmesi bakımından mühimdir.

Röportajda üzerinde en çok durulan Dîvân, Tanzîmât, Servet-i Funûn edebiyâtı değil, «Millî edebiyâta nasıl gitmeli ve edebiyâtımızla san'atkârımız neden ilhâm almalıdır?» sorusunun cevâbı, dolayısıyla Millî edebiyât mes'elesidir.

Fuad Köprülü, 1917'de yayımlanan **Millî Edebiyât** başlıklı yazısında da, Millî edebiyât'ın ne demek olduğu, bunun nasıl teşekkül edeceğiyle ilgili fikirlerine yer vermişti: «Bir def'a **millî**, ya'nî bu günki ma'nâsıyla **asrî bir cem'iyet** mevcût olmayınca Millî edebiyât vucûde gelemmez. Asrî bir cem'iyetin vucûde gelmesi için ise ,onun dînî, hukûkî, ahlâkî, iktisâdî, lisânî, bodî'î müesseseleri bütün husûsiyyetleriyle meydâna çıkarılarak sâir muâsır milletlerde olduğu gibi tanzim ve islâh edilmelidir»; bunlar biribirine çok kuvvetli olarak bağlı bulunduklarından, «onlardan birisi üzerinde yapılacak bir inkılâb yâ diğerleri üzerinde de te'sirini hissettirir, yâhûd umûmiyyetle hepsi üzerinde te'sirsiz kalır. Hele lisân ile edebiyât, hukûk ile dîn gibi birtakım büyük müesseseler vardır ki, birbirlerine ba'zı vakit âdetâ ayrılamayacak dercede» bağlıdır diyordu. Bu makâlesinin yazıldığı sıralarda da, cemiyet hayatımızın her sâhasında, pek tabî'î olarak sarsıntılı inkılâblar geçirdiğimizden bahsetmiştir. Bu fikirleri öne sürdüğü bu makâlesinden yaklaşık dokuz yıl sonra, 1926'daki ve tam metnini verdiğimiz röportajda ise, böyle ictimâ'î inkılabların olduğunu ve olmakta devâm ettiğini söylüyor. Millî edebiyâtın vasıfları hakkındaki düşünceleri de, verdiği örnekler dışında söz konusu röportajdan pek farklı sayılmaz: «Millî edebiyât, **Koşma** ve **Destan** tarzının, **Gazel** veyâ **Şarkı** vâdisinin yeniden canlandırılması, eski basit şekillere, yâhûd ibtidâ'î duygulara yeniden» geri dönülmesi değildir. «Biz Millî edebiyâtı mâzide değil, ancak İstikbâlde aramak lâzım geldiğine» inanmaktayız⁵.

4 İst., 1924, Cihan Birâderler Matbaası, s. 7-153.

5 **Yeni Mecmûa**, c. 1., nu. 1., 12 Temmuz, 1917; **Bu Günki Edebiyât**, s. 15-16.

Fuad Köprülü ve çağdaşlarına göre, bir edebiyât ve eserin millî sayılabilmesi için nasıl olması gerekli idi? Bu yoldaki düşüncelerini, 1918'de, Rûşen Eşref tarafından kendisiyle yapılan mülâkâtta, kesin çizgileriyle, açıkca anlatmıştır: «Millî cereyân yalnız lisân ve edebiyâtta değil, hayâtın bütün unsûrları hakkında muayyen fikirlere ve kanâatlara mâlik olan, yâhûd olmak isteyen bir sentezdir»; «Bizim istediğimiz lisân Arabca ve Acemce'nin olduğu kadar, Fıransızca'nın yâhûd her hangi bir ecnebî lisânının nüfûzundan da kurtulmuş olan ve kendi güzelliğini kendinde bulan bir lisândır. Bizim istediğimiz edebiyât bütün unsûrlarını millettten alan, binâ'en-aleyh Rus romanı, Norvec temâşası gibi bâriz bir şahsiyyete mâlik olan bir edebiyâttır. Bir edebiyât ki onda bu memleketin her köşesini bulmak, güzelliklerini görmek, rûhunun en mechûl mıntakalarını keşf edebilmek kâbil olsun; fakat bundan, ba'zılarının zannettiği gibi lisânı, bütün Arabca, Acemce kelimeleri atacak kadar şiddetli bir tasfiyeye ma'rûz tutacağımızı, sırf avâma mahsûs ibtidâ'î bir edebiyât yapmak istediğimizi zannetmeyiniz. İbsen'in, Tolstoy'un, Mikiyeviç'in eserleri nasıl kendi milletlerinin rûhundan kopmuş olmakla berâber avâmî bir mâhiyyette değilse, bizim istediğimiz edebiyât da halktan anâsırını alacak, fakat bununla berâber ibtidâ'î bir mahsûl olmayacaktır»; «Bizim yapmak istediğimiz şey bir romantizim hareketidir; fakat tıpkı Alman romantizmi gibi köklerini millî mâziden, halktan alan ve taklîd'e, yabancı zevklere isyân eden, şahsiyyetini arayan bir hareket..»

Fuad Köprülü, 1917'de *Yeni Mecmûa*'da yayımlanan **Millî Edebiyât** başlıklı makâlesinde olduğu gibi, çağdaşları ile müşterek bu isteklerinin henüz tam anlamıyla gerçekleşmediğini, Rûşen Eşref'le yine bu sıralarda olan mülâkâtında da tekrarlamıştır; «Millî cereyânın meydana getirdiği ve bayrak gibi kullanabileceği dâhiyâne eser budur diye birşey gösteremeyiz!» diyor; fakat, Millî cereyânın başarısı için çalışan epeyi gençlerimiz de vardır. «Bunlar henüz meslek hayâtlarının başlangıcında» bulunuyorlar. Ortaya koydukları eserler, ileride daha üstün eserler verebilecekleri ümidini uyandırmaktadır. «Esâsen Millî cereyânlar dâima yeni kuvvetler, hattâ hârikalar, dehâlar doğurur. Bizim cereyânımızı edebiyât ve san'at sâhasında bütün haşmetiyle meydana koyacak dâhiler, büyük san'atkârlar bu gün değilse bile, yarın her hâlde zuhûr edecektir» demekle Millî edebiyâtı istikbâlde aramak lâzım geleceği düşüncesini benimsediğini anlatmış oluyordu; «Bizim va-

zifemiz, bu tabî'î istikbâli şimdiden görmek ve onu imkân mer-tebesinde kolaylaştırmaktan ibârettir» diyordu⁶.

Fuad Köprülü ve çağdaşlarının nesli, İkinci Meşrûtiyyet in-kılâbının sarsıntılı günlerini yaşayan, 1908'den sonra ün kazanan bu nesil, Türkiye-İtalyan Savaşı'nın, Balkan, Birinci Dünyâ Har-bi'nin felâket günleri içinde kavrulmuş bir nesildi; böyle millî sar-sıntıların, millî felâketlerin milliyet fikir ve duygularını kuvvet-lendirip geliştirdiği inkâr edilemez gerçeklerdendir. Türk Derne-ği, Türk Ocağı, Türk Bilgi Derneği gibi kuruluşların çevresinde birleşen bu genç nesil, başta Ziyâ Gökalp, Fuad Köprülü, Ömer Seyfeddin olmak üzere Türkçe'nin sâdeleştirilmesi, Türk millî kül-türünün incelenip aydınlatılması yolunda bütün güçleriyle çalış-tılar. Bu yolda elde ettikleri bilgiyi san'at sâhasındaki eserlerin-de de uyguladılar. Çanakkal'a, İstiklâl Savaşı zaferlerimizin mil-lî sevincini de tadan bu nesil hikâye nev'indeki eserlerinde yaşa-dıkları felâket ve zafer günlerinin milletce duyulan acılarını, se-vinçlerini canladırıldılar; Koşmalar, Türküler, Destanlar, Mâniler yazdılar; eski Türk hayatını türlü yönleriyle canlandıran eserler de verdiler. Gökalp, **Dede Korkut** hikâyelerinden birkaçını manzûm olarak yazdı; Ömer Seyfeddin Millî Türk Destanları'ndan **Oğuz, Ergenekon, Köroğlu**'nu, hattâ Kırızla'la ilgili **Kırk Kız** menkabe-sini manzûm olarak yazmağı denemiş, vakitsiz ölümü yüzünden bu yoldaki çalışmalarını tamâmlayamamıştır. Kendilerinden son-raki genç nesil üzerinde de mühim te'sirleri oldu. Bu devre, Türk milliyetçiliğinin en şu'ûrlu devresidir; Türklük-İslâmlık mefkûre-sinin en çok kuvvetlenip benimsendiği de bu devredir.

Fuad Köprülü'nün, 1926'daki mülâkâtından, san'atkârlarımı-zın nelerden ilhâm almaları gerekli olacağı hakkındaki suâle ce-vâbı çok ma'nâlıdır: «Hakikî san'atkârlar, milletin şu'ûrunu vic-dânlarında toplayan şu'ûrsuzlardır ve onların vicdânı tıbkı millî vicdân gibi dâimî bir vecd ve heyecân menbâ'ı, ümid menba'ı hük-mündedir. Hâli değil, istikbâli duyarlar ve duyururlar» diyor. Bu bir bakıma, millî eserin, dolayısıyla nasıl eserlerden meydana ge-len edebiyâtın millî sayılabileceğidir. Onun, «Hakikî san'atkârlar milletin şu'ûrunu vicdânlarında toplayan şu'ûrsuzlardır» ta'rifine 1926'dan önceki yazılarında henüz rastlamış değiliz. Bu röporta-ji, millî edebiyâtla ilgili fikirleri bakımından bu ta'rfi daha çok kıymetlendirdiği düşüncesindeyiz.

6 Rüşen Eşref Ünaydın, a.e., s. 236 v.d. — **Bu Günki Edebiyât**, s. 16.

Üzerinde durduğumuz röportaja göre, millî eserlerin ancak millî harsı, bir başka deyişle millî kültürü çok iyi öğrenip bilen, millî vicdânı temsil eden, millî zevkı benimseyen kimseler tarafından verilebileceğidir; bütün bunları eserleriyle sonraki nesillere de yansıtan san'atkârlardır. Bunun yayımlanmasından günümüze değin yaklaşık altmış yıl geçmiş bulunuyor. Bu arada yetişen böyle san'atkârlarımız, edebiyâtımıza muhtelif nevi'lerde bu husûsiyetleri içine alan eserler kazandıranlar sayıca az değil.

Günümüz şâirlerinden Niyâzî Yıldırım Gençosmanoğlu'nun eserlerinden, millî kültürümüzü, muhtelif husûsiyetleri ile Türk edebiyâtını çok iyi bildiği anlaşılır; o, kendinden önceki nesillerin bu yoldaki çalışmalarıyla bu kültürü benimseyip içine sindirebilmiştir. **Malazgird Destanı'nı**, Kaynağını Kürşad İhtilâli teşkil eden **Bozkurtlar'ın Destanı'nı**, **Dede Korkut Hikâyeleri'nden Salur Kazan Destanı** ile **Bogaç Han Destanı'nı** manzûm olarak yazmıştır; fakat bu büyük hikâyeler şuûrlu olarak, millî eserlere örnek vermek maksadıyla yazılmış değildir. Onu böyle eserler vermeğe yönelten yetiştirdiği çevrenin te'sirleridir. Muhtelif şiirlerini içine alan **Kopuzdan Ezgiler'de** geçmişteki ve içinde bulunduğumuz Türk hayatının türlü yönleriyle anlatılıp canlandırıldığı görülür⁷. Böyle eserlere bir başka örnek olarak, Sabâhaddin Çankaya'nın, konusunu Toroslar'da söylenilen, bir **Kadirli efsânesi'nden** aldığı, yine manzûm, **Elif ile Yusuf** hikâyesini gösterebiliriz⁸. Bu eserlerde yalnız Hece vezni, halk nazım şekilleri kullanılmış değildir; yer-yer vezin, kâfiye bakımından serbest şiirlere de rastlarız. Aydın Oy'un **Malazgird Destanı'ndaki** şiirlerin hepsi vezin, kâfiye düzeni yönünden serbesttir; Türk'ün kahramanlığı, ahlâk bakımından üstün insanlık vasıfları, atasözlerimiz, halk ta'birlerimiz de sık-sık kullanılarak çok sâde bir dille anlatılmıştır⁹.

Günümüz şâirlerinden Osman Yüksel Serdengeçti, Bekir Sıdkı Erdoğan başta olmak üzere, onlardan çok genç ve san'at hayatına yeni atılan birçok gençlerimizin de sazşâirlerimizin üslûbunu benimsedikleri görülür. Osman Yüksel'in 1947'de yazdığı,

7 Bu eserlerin hepsi Ötügen Yayınevi tarafından basılmıştır. Bunlardan ilki, **Malazgird zaferinin 900'üncü yıldönümü armağanıdır**; 1971'de neşredilmiş, üçüncü baskısı da yapılmıştır. Diğerleri sırasıyla 1976'da (İkinci Basım), 1976, 1977, 1979'da (İkinci Basım) yayımlanmıştır.

8 Tekişik Matbaası, b.y.y., 1982.

9 İst., 1983, Erenler Matbaası.

Kınaman dostlarım gözümde yaş var!
Şu kara bağrımda bir kara taş var;
Elliiki milyon esir kardaş var!
Ner'de benim yaslı Tanrı-dağları'm?
Akşam olur, sabah olur ağlarım!

Ağıtlar, üslûb bakımından bir halk şâirimizinkinden başkaca değildir¹⁰. Bekir Sıdkı Erdoğan'ın ünlü, bestelenmiş de olan **Birinci Gece** başlıklı,

Ben o gece hem ağladım, hem içtim;
İki gün diyârdan diyâra uçtum,
Kayseri yolundan Niğde'ye geçtim;
Uzaktan göründü Bor yavaş-yavaş..

dörtlüğünü içine alan şiiri, Everekli Seyrânî'nin,

Soyundum, libâsım oldu uryânî,
Seyrettim gûşe-i çarh-ı devrânî;
Bu dünyânın işi bitti Seyrânî,
Başına bir çâre bul yavaş-yavaş..

kıt'asıyle biten şiirini hatırlatıyor¹¹; fakat biz, Bekir Sıdkı Erdoğan'ın yukarıda bir dörtlüğünü verdiğimiz şiirini, Seyrânî'nin **Koşma**'sını gördükten sonra, aynı redif'i kullanmağa çalışarak yazdığını sanmıyoruz. Yirminci yüzyılın ortalarından bu yana, kencilerinden önceki nesillere göre, birçok şâirlerimiz tarafından dinî, tasavvufî halk şiirleri üslûbuyle eserlere daha çok rastlanılmaktadır.

Fuad Köprülü, 1926'daki mülâkât'ında, «Millî edebiyâtı istikbâlde aramak lâzımdır» diyordu. Konumuzun sınırını daha çok aşmamak için, günümüz edebiyâtının muhtelif nevî'lerini şimdilik bir yana bırakıyoruz; verdiğimiz örnekler, vasıfları belirtilen millî edebiyâtın, hedefine ba'zı bakımlardan ulaşmakta olduğumuzu isbâtlar. O konuşmasında, yarım asrı aşan bir zamân önce kesin-

10 **Bu Millet Nasıl Ağlar**, Üçüncü Basım, Ankara, 1957, Serden Geçti Neşriyâtı-12, s. 18 v.d. Şiirin sonunda 1947 — Konya Habshânesi, 1947 kaydı vardır; **Müslüman Türk Çocuğunun Şiir Kitabı**, Ankara, 1960, Ayyıldız Matbaası, s. 52 v.d.

11 **Bir Yağmur Başladı** Ankara, 1949, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., s. 35 v.d. İkinci Basılış, Serden Geçti Neşriyâtı-10, Ankara, 1957, s. 35 v.d. Krş., Ahmed Hâzım, **Sânihât-ı Seyrânî**, İst., 1340 (1924), Matbaa-i Milliyye, s. 185.

likle vardığı hüküm, birçok san'atkârlarımız için günümüzde de geçerlidir: «Şurasını kemâl-i kat'iyyetle tekrâr etmek lâzım ki bir san'atkârın ilimle büyük münâsebeti vardır. Şâirlerimiz biraz ma'lûmâtlı olsalardı, Türk ve İslâm tarihini, edebiyâtını, cihân edebiyâtını tamâmıyla bilselerdi elbette daha san'atkâr, daha dolgun olacaktı. Bu muhakkaktı.»

Cumhûriyet devrinde, bahsedilen husûslarda bilgi edinmeğe yeterince hazırlanmış, kendisini yetiştirip olgunlaştırmaya elverişli nesiller yetiştiremediğimiz de bir gerçektir; yıllar boyunca zamân-zamân, başta Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Dil Kurumu olmak üzere, Türk kültürü, güzel Türkçe'miz baltalanmıştır; maârifsizlik, millî vicdân'ın teşekkülüne engel olmuştur. Fuad Köprülü gibi Ömer Seyfeddin de, kendi neslinden büyük şâirler yetişmediğinin sebebini, 1919 sonlarında yayımlanan bir yazısında kaydetmiş, ümîdini geleceğin nesillerine bağlamıştır: «Millî edebiyât, millî şiir henüz çocuktur. Öyle bir çocuk ki felâket buhrânları içinde, inkılâb heyecânları içerisinde kavrulmuş kalmış.. Hâlbuki san'atın perîsi biraz huzûru sever; onun için, zannedirim, birkaç sene daha, son neslin kat'i zaferini beklemeye mecbûruz» diyordu¹².

Geçmişte uğradığımız felâketleri gözönüne alarak, yeni nesillerin Türk harsını çok iyi bilip benimseyerek yetişmelerini sağlayacak ciddi tedbirler almak ve bunları sür'atle uygulamak artık hepimizin üzerine düşen millî bir vazife haline gelmiş bulunmaktadır.

12 Bu Günlük Şâirlerimiz—3, Edebiyat-ı Cedide, İfham gzt., nu. 7, 6 Teşrinievvel (Ekim), 1919.

TÂRİH VE TASAVVUF SOHBETLERİ

Said BAŞER

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı Eylül ayında merhum Nihad Sâmî Banarlı'nın târîh ve tasavvuf mevzûlarındaki makalelerini bir araya getiren «Târîh ve Tasavvuf Sohbetleri» adlı yeni bir eser neşretti. Küçük boy ve 16 forma hacimli bu eser, Hoca'nın: Türkçenin Sırları, Şiir ve Edebiyat Sohbetleri (I-II. cild)'inden sonraki dördüncü kitabı olmaktadır.

Fikir hayatımızı tâkibeden her Türk münevverinin âşinâsı olduğu merhum Nihad Sâmî Banarlı, Muhterem Sâmîha Ayverdi Hanim efendi'nin deyişi ile, Ata-Hocalar, Atabekler neslinin Cumhûriyet devrindeki son mümessillerindendi. Dolayısıyla yakın târihimizin kangren olmuş memleket mes'eleleri karşısında dâimâ muztarıptı.

Derin edebiyat ve târîh bilgisi, ince san'at ve üslûp zevki, geniş ufku ile vukufu muhâkeme kabiliyeti, onun yazılarında, geçmiş-hâl ve istikbâlî bir arada görmemizi sağlamaktadır. Ama bu kitapta görüleceği gibi onu asıl söyleten varlığına kök salmış îmârıdır. Bütün târihimizin, ama bilhassa yakın târihimizin millî şahsiyetlerinin tamamı gibi o da dayanma gücünü millete olan büyük sevgisinden almıştır. O dâimâ, îmânına hâdim, ilâ-yı kelîmetullah için gayret sarfedecek müstakbel nesillerin hayalleriyle avunmuştur.

Ama hemen bütün yazılarında görüyoruz ki, o, Cumhûriyetimizin en hırslı bir müdâfî idi.

Süleyman Nazif'in: «Bana öyle gelir ki, ay-yıldıza yakın veya

komşu olmayan her minârede bir kimsesizlik ağlar»¹ sözlerini içi yana yana dile getiren o, Nâmık Kemal'in:

«Ölürsem görmeden millette ümmîd ettiğim feyzi

Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun»

beytinde yaşadığı hüznü iliklerinde hissedene yine o idi².

«Hangi meş'um kaderdir ki milleti için çalışanları bir türlü güldürmüyor?» diyen aziz hoca³, Hasan Can'ın:

«— Pâdişâhım, dünyâ dağdağası sona ermiştir. Şimdi Allah'la olunacak zamandır!»

demesi üzerine:

«— Bizi kiminle bilirdin Hasan Can?...»

diye kükreyen Yavuz idrâkinin kaybından «Allah'ın dahî ıztırap duyduğunu» söyleyen bir yüce vehim içindedir⁴.

Bir küçük çocuğun sâfiyâne, ay-yıldızlı Pâkistan, Libya, Moritanya... bayraklarını göstererek: «Biz bayraklarımızı bunlardan mı aldık?» diye sorması, onu ziyâdesiyle kedere gark etmiş, «Niçin öbür türlü sormamıştı? Neden, bu milletler bayraklarını bizden mi aldılar diyememişti?...» diye mukaddes bir isyanla irkilmişti. Ama o çocuk öyle diyemezdi, çünkü: «Çocuklarımıza dâimâ bu aşâğılık duygusunu aşıl原因an Maarif çarkı» işlemekte berdevam idi⁵.

Halbuki bütün mes'elelerimizin «geniş ölçüde zihin ve vicdan doldurucu»⁶ cevapları millî irfânımızda sırlanmıştı. Bunu söylerken dayandığı bir felsefesi vardı tabii. Ona göre: «İnsan ister hâkim, ister devlet adamı, ister fen adamı, ister sanatkâr, ilâhiyatçı, şâir, edip ve başka meslekten olsun, içinde bir vicdan dünyâsı bulunabildiği ölçüde insandır. Bu bakımdan devlet idâresi de; adâlet icrâ edebilmek de; bir sanat eseri vücûda getirebilmek de; aslında, insan rûhunun bir ilâhîsidir.

.....

Bizim târihimizde herhangi şâheser bir kur'an tezhibi, süsleme san'atı'na söylenen bir ilâhîdir. Câmilerimizdeki, levhalarımızdaki, kitaplarımızdaki eski güzel yazılar Türk hatt san'atı'nın yine göğüs dolusu söylenmiş ilâhilerindendir.

1 Nihad Sâmî Banarlı, Târih ve Tasavvuf Sohbetleri, Sh.: 100. İst. 1984.

2 a.g.e., Sh.: 153.

3 a.g.e., Sh.: 156.

4 a.g.e., Sh.: 166.

5 a.g.e., Sh.: 168.

6 a.g.e., Sh.: 206.

Mimar Sinan'ın kubbe ve minâreleriyle «Türk kızı kadar nârin, Türk suları kadar ak» sütunlarında kaç türlü çizgiden, heybetten ve mermerden yontulmuş ilâhîler yükselir.

Yaratılıştan beri eline geçen her malzemeye ilâhî söyleten insan, belki bir gün makine'ye de bâzı sırlar söyletecektir. Ancak bu sır, Türk halk şâirinin:

Yücelerden yücesin!

Kimse bilmez nicesin?

Güzel Tanrı!

Çok câhillere seni gökte arar yerde ister,

Sen, aslında inanmışların gönlündesin..

mısrâlarında açıklanan büyük hakikat'den daha başka bir şey olmayacaktır.

İleride de insanoğlunun kazanacağı her zafer, mermere olduğu gibi, maddî, mânevî her varlığa ilâhî söyletenlerin zaferi olacaktır.»⁷

7 a.g.e., Sh.: 179-182.

KUBBEALTI AKADEMİ MECMUASI

1984 Senesinde Neşredilen Yazıların İndeksi

- Halil Açıkgöz:** Y. 13, S. 3, Sy. 141 Gölgesi Olan Çınar: Ekrem Amca
Doç. Dr. Necati Ağırlioğlu: Y. 13, S. 3, Sy. 88 Ekrem Hakkı'ya Selâm
A. Ayhan Altınkuşlar: Y. 13, S. 2, Sy. 8 GAZEL; Y. 13, S. 3, Sy. 60 Mersiye
KEMAL Y. Aren: Y. 13, S. 2, Sy. 29 Celâlîler veya Garip'çiler ve Sonrası; Y. 13, S. 3, Sy. 107 Kuzu ve Ganem
Münevver Ayaşlı: Y. 13, S. 3, Sy. 51 Bir Osmanlı Daha!..
Sâmiha Ayverdi: Y. 13, S. 1, Sy. 5 Kâmil Paşa Harmanı; Y. 13, S. 2, Sy. 5 Hanım-oğlu Mehmed Ağa'nın Kızı; Y. 13, S. 3, Sy. 7 Bir Faziletler Zinciri; Y. 13, S. 4, Sy. 5 O Eller.
İlhan Ayverdi: Y. 13, S. 3, Sy. 83 Veren El.
Dr. Fazlı Ayverdi: Y. 13, S. 3, Sy. 97 Babam.
Aligül E. Ayverdi: Y. 13, S. 3, Sy. 103 Bir Tutam Katır Tırnağı.
Tahsin Banguoğlu: Y. 13, S. 2, Sy. 9 Irk ve Milliyet Üzerine; Y. 13, S. 3, Sy. 27 Örnek Adam.
Said Başer: Y. 13, S. 4, Sy. 68; Târih ve Tasavvuf Sohbetleri.
Doç. Dr. Ali Haydar Bayat: Y. 13, S. 2, Sy. 67 Kalavun Hastahânesi.
Âtîf Benderoğlu: Y. 13, S. 3, Sy. 73 «Ekrem Ağabey»
Hayri Bilecik: Y. 13, S. 1, Sy. 14 Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (İnsan, Tefekkür); Y. 13, S. 2, Sy. 23 Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (Akıl); Y. 13, S. 3, Sy. 117 Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (İsim); Y. 13, S. 4, Sy. 19 Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (Sabır).
Prof. Dr. Emin Bilgiç: Y. 13, S. 3, Sy. 61 Bir Âbide Şahsiyet.
Bâki Bilgin: Y. 13, S. 3, Sy. 40 Ekrem Hakkı Beğ'in Rihletine Tarih
Necat Birinci: Y. 13, S. 1, Sy. 29, 1853-1856 Kırım Savaşını Anlatan Bir Eser: Manzûme-i Sivastopol; Y. 13, S. 2, Sy. 39 Milli Mücadele Devresi Şiirinde Târihî Kadro; Y. 13, S. 3, Sy. 129 Ekrem Ayverdi Hoca
Ahmed Aydın Bolak: Y. 13, S. 3, Sy. 69 Nizam ve Âhenk.
Tarık Buğra: Y. 13, S. 3, Sy. 81 Saygı ve İlgi
Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu: Y. 13, S. 3, Sy. 49 Ekrem Hakkı Bey'in Vefâtına Târih.
Âmil Çelebioğlu: Y. 13, S. 4, Sy. 26 Gazel.
Altan Deliorman: Y. 13, S. 3, Sy. 89 Bir Serhad Beyi.
Dr. Mehmet Demirci: Y. 13, S. 1, Sy. 9 Hakk'ın ve Halkın Sevgilisi; Y. 13, S. 3, Sy. 131 Ekrem Hakkı Bey'in Ardından.
M. Uğur Derman: Y. 13, S. 3, Sy. 109 «Büyük Reis» Şânındadır..

Prof. Dr. Muharrem Ergin: Y. 13, S. 3, Sy. 31 İstanbul'daki Son Osmanlı Âbi-desi.

Nâzık Erik: Y. 13, S. 3, Sy. 121 Ekrem Hakkı Ayverdi Vafında.

Metin Eriş : Y. 13, S. 3, Sy. 93 İlk Üstün Hizmet Armağanı.

Prof. Dr .Semavi Eyice: Y. 13, S. 3, Sy. 53 Ekrem Hakkı Ayverdi ve Türk San'atı Târîhi.

Fânî: Y .13, S. 3, Sy. 68 Ekrem Ayverdi'ye Mersiye.

Mustafa Fayda : Y. 13, S. 1, Sy. 19 İslâm'ın İlk Döneminde Gayr-i Müslimler

Dr. Âgâh Oktay Güner: Y. 13, S. 3, Sy. 13 Ekrem Hakkı Ayverdi Hayâtı, Şahsiyeti, Fikirleri.

Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu: Y. 13, S. 4, Sy. 43 I. Millî Kültür Şûrası Hakkında.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan: Y. 13, S. 3, Sy. 49 Yirminci Yüzyılda Büyük Bir Âhi Türk. Ekrem Hakkı Ayverdi

Ekrem Kılıç: Y. 13, S. 3, Sy. 96 Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Vefâtına Târih.

Salih Zeki Önsöz: Y. 13, S. 4, Sy. 52 Meryem Ana'nın Mezarı ve Vatanımızdaki Yabancı İsimler.

Nermin Suner Pekin: Y. 13, S. 4, Sy. 13. Nihad S. Banarlı'ya Mektup.

Yrd. Doç. Dr. Muhiddin Serin: Y. 13, S. 3, Sy. 125 Edirne ve Boğaziçi'nde Ekrem Beyle.

Yılmaz Soyer: Y. 13, S. 2, Sy. 22 GAZEL

Fevziye Abdullah Tansel: Y. 13, S. 4, Sy. 55 Millî Edebiyatı İstikbalde Aramak Lâzımdır.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Tahralı: Y. 13, S. 3, Sy. 135 Bir «Mukaddime»nin Neticesi

Prof. Dr. Süleyman Yalçın: Y. 13, S. 3, Sy. 41 Hekimi Gözüyle Ekrem Hakkı Ayverdi.

Ali Yardım : Y. 13, S. 1, Sy. 63 Peygamber Efendimiz'in Gülüş Tarzı ve Şakaları

Kâzım Yetiş: Y. 13, S. 1, Sy. 43 Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyesi ve Uyandırdığı Akisler.

Doç. Dr. Bayram Yüksel: Y. 13, S. 3, Sy. 79 Nasılsınız Ekrem Amca?

Dr. İ. Aydın Yüksel: Y. 13, S. 3, Sy. 75 «Âlimin Ölümü, Âlemin Ölümü»

MÜLÂKATLAR: Yabancı Bir Müsikişinas Wouter Swets'le Mülâkat.

İMZASIZ YAZILAR: Y. 13, S. 4, Sy. 9 Nihad Sâmi Banarlı'yı Anarken; Y. 13, S. 1, Sy. 77 Kubbealtı Akademik Seminerleri Ocak 1984 Programı

KUBBEALTI NEŞRİYATI:

- TÜRKÇENİN SIRLARI
Nihad Sâmî Banarlı (7. Baskı)
- ŞİİR VE EDEBİYAT SOHBETLERİ I. CİLD
Nihad Sâmî Banarlı (2. Baskı)
- ŞİİR VE EDEBİYAT SOHBETLERİ II. CİLD
Nihad Sâmî Banarlı
- TÂRİH VE TASAVVUF SOHBETLERİ
Nihad Sâmî Banarlı
- HÂTİRALARLA BAŞBAŞA
Sâmiha Ayverdi
- İYİ VE DOĞRU YAZMA USULLERİ III.
Fevziye Abdullah Tansel (2. Baskı)
- ORTA - DOĞU ÜLKELERİ ARASINDA
İKTİSADÎ İŞBİRLİĞİ İMKANLARI
Prof. Dr. Sabahaddin Zaim
- HAT SAN'ATIMIZ
Muhiddin Serin
- ÇEŞİTLEME
Prof. Dr. Ayhan Songar
- TÜRK DİLİ KARŞISINDA TÜRK MÜNEVVERİ
Prof. Dr. Ömer Fâruk Akün
- KUBBEALTI AKADEMİ MECMÜASİ CİLTLERİ
1972 yılı cildi mevcûdu kalmamıştır.
- TÜRK MÜSİKİSİ KLÂSİKLERİ — İLAHİLER
Neşre hazırlayan: YUSUF ÖMÜRLÜ
I. CİLT (Ali Rızâ ŞENGEL)
(Rast, Sâzkâr, Penagâh, Mâhur v.b. makamlarda 103 eser)
II. CİLT (Ali Rızâ ŞENGEL)
(Sûzinak, Nihâvend, Dügâh, Sabâ, Çargâh v.b. makamlarda 120 eser)
III. CİLT (Ali Rızâ ŞENGEL)
(Uşşak, Beyâtî, Hûzî ve Nevâ v.b. makamlarda 112 eser)
IV. CİLT (Ali Rızâ ŞENGEL)
(İsfahan, Hüseyini, Hicaz, Hümâyûn v.b. makamlarda 89 eser)
V. CİLT (Abdülkadir TÖRE)
(Segâh, Segâh-mâye v.b. makamlarda 123 eser)
- TÜRK MÜSİKİSİ KLÂSİKLERİ

1. FASİKÜL Mâhûr-Rast
2. » Beyâti-Uşşak-Mâhûr-Rast
3. » Hicâzkâr
4. » Hicâz
5. » Ferah-fezâ
6. » Sûz-i Dil
7. » Kürdilihicâzkâr
8. » Kürdilihicâzkâr
9. » Muhayyer
10. » Nevâ
11. » Hûzzâm
12. » Hûzzâm
13. » Nihâvent
14. » Hüseyinî
15. » Şehnâz-Büselik
16. » Evc
17. » Sûznâk
18. » Sûznâk
19. » Bestenigâr
20. » Sabâ
- 21-22. » Segâh
- 23-24. » Acem-Aşîrân
25. » Şedd-i Arabân
26. » Beyâti-Arabân
27. » Rast
28. » Rast
29. » Karagan
30. » Karagan
31. » Saz eserleri

Çıkacak olan eserler :

1 — Bir Dağdan Bir Dağa
(Nihad Sâmi BANARLI'nın kaleminden YAH-
YÂ KEMAL)

2 — Kitaplar ve Portreler
Nihad Sâmi BANARLI

İSTEME ADRESİ : Yeniçeriler Cad. Nu: 43 ÇARŞIKAPI

P.K. : 107

BÂYEZİD/İST.

Tel: 522 95 17

SUFFE

KÜLTÜR SANAT YILLIĞI : 1982-1984/Komisyon çalışması; İslâmî edebiyat ve san'at faaliyetlerini ilk defâ toplu olarak sunan bu yıllıkların üçüncüsü «Necip Fazıl Armağanı» olarak yayınlandı.

ŞİİRLER : Mustafa Miyasoğlu; İnancı yüklenen şiirlerden oluşan bu kitaptaki şiirlerin bir kısmı arapçaya da çevrildi ve büyük ilgi gördü.

GÜZEL ÖLÜM : Mustafa Miyasoğlu; İnsanımızın aşk duygusunu bütün boyutlarıyla sergileyen, konusu ve anlatımıyla herkesin ilgisini çeken, yazarının son romanı.

EFGAN: A. Vahap Akbaş; Dünya müslümanlarının mücadelesine yürekten katılan şiirler. Yazarlar Birliği 1981 Şiir Armağanı.

KAYBOLMUŞ GÜNLER: Mustafa Miyasoğlu; Bir huzur arayışının sancılarını ve sarsıntılarını yaşayan gençlerimizin romanı. Türkiye Millî Kültür Vakfı Armağanı (1977).

DÖNEMEÇ: Mustafa Miyasoğlu; Anadolu insanının yabancılaşmaya karşı direnişini, toparlanma çabalarını ve İslâmî hareketin yakın geçmişini konu edinir .Yazarlar Birliği 1981 Roman Armağanı.

MUHACIR: Mustafa Miyasoğlu; Türkiye'nin İslâm dünyası içindeki sosyal, siyasal ve kültürel konumu, bu kitaptaki yazıların başlıca meselesidir.

BU YIL ÇIKACAK KİTAPLARIMIZ

ASAF HÂLET ÇELEBİ, Semih Güngör

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ, Semih Güngör

ÇAĞDAŞ İSLÂMÎ ŞİİRLER ANTOLOJİSİ

NECİP FAZIL KISAKÜREK (Şahsiyeti, Eserleri ve Mücadelesi)

Mustafa Miyasoğlu

EDEBİYATIN HAVASI, A. Vahap Akbaş

ROMAN DÜŞÜNCESİ VE TÜRK ROMANI, Mustafa Miyasoğlu

Sekerbank'taki her liranın 1 milyon kefilî var.

Tasarruflarınızın en büyük teminatı
Sekerbank ve 1 milyon çiftçi ortağıdır.
Gelin, Türkiye'de her 45 kışden birinin
ortak olduğu bankaya... Seker Sanayii'nin
güçlü bankası Sekerbank'a...
Tasarruflarınız Sekerbank'la gülsün,
Sekerbank'ta büyüsün...

ŞEKERBANK

SERMAYESİ 13 MİLYAR

her şeyi ile özel

kalitesi, ambalajı,
mutfağınızdaki yeri ile...

SİNANGİL UNLARI İLE YAPILAN HAMUR İSLERİNİN DE
ÖZEL BİR TADI, ÖZEL BİR GÖRÜNTÜSÜ VARDIR.

SİNANGİL UNLARI

Adres : Büyükdere Cad. Fargo Han 147/3
Zincirlikuyu - İstanbul
P.K. : 56 Levent - İstanbul
telefon : 66 84 50 (5 hat) - 66 33 52
telgraf : Muzafsin - Levent / İstanbul
teleks : 23652 Siho Tr - 23617 Trsm Tr.

MAZDA
GİRİTİM

**Türkiye'nin
Dünyada da
Büyük
Bankası**

T.C. ZİRAAT BANKASI

İzmir

HİZMET VERMEKTEN MUTLUYUZ

İnsanlar
çalışır, üretir, tasarruf yapar,
kredi alır, ticaret yapar, iş kurar...

Gencinden yaşlısına,
çalışanından emeklisine
insanların "Banka"ya ihtiyacı vardır.

- Anadolu Bankası
bu ihtiyacın bilinci ile,
en iyi hizmeti vermenin
çabası içindedir.

Anadolu Bankası
"Banka"yı gerektiren her konuda,
her türlü bankacılık hizmetini
vermekten mutludur.

**ANADOLU
BANKASI**

Hazine Bankası